

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἑτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

30 Ὀκτωβρίου 1877

ΤΟ ΟΡΩΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΟΡΩΜΕΝΟΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. BASTIAT
Συνέχεται ἐν σελ. 673.]

VI. ΟΙ ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΡΑΡΩΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΡΩΤΩΝ ΜΕΣΟΛΑΒΟΥΝΤΕΣ.

Ἡ κοινωνία εἶναι τὸ σύνολον τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας ἐκτελοῦσιν ἀμοιβαίως τὰ πρόσωπα, τὰ μὲν χάριν τῶν δὲ, ἀναγκαστικῶς ἢ ἐκούσιως. Αἱ ἀναγκαστικῶς ἐκτελούμεναι εἶναι δημόσιαι, αἱ ἄλλαι αἱ ἰδιωτικαὶ ὑπηρεσίαι.

Αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ἐπιβαλλόμεναι καὶ κανονίζόμεναι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὅστις δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλον νὰ μεταβάλλεται ὅταν πρέπη, ἐπιζῶσι μετ' αὐτοῦ τῇ προτέρᾳ αὐτῶν χρησιμότητι καὶ διατηροῦσι τὸ ἔνομα δημοσίας ὑπηρεσίας, ἂν καὶ δὲν ἦναι πλέον τοιαῦται, ἂν καὶ καταντῶσι νὰ ἦναι μᾶλλον δημόσιαι καταπίεσεις.

Αἱ ἰδιωτικαὶ ὑπηρεσίαι ἀνάγονται εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως καὶ εὐθύνης. Ἐκαστος δίδει καὶ λαμβάνει ὅ,τι θούλεται, ὅ,τι δύναται, μετὰ προηγηθεῖσαν διαπραγματεύσειν. Ἐχουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν πάντοτε τὴν πρόληψιν πραγματικῆς χρησιμότητος, μετρουμένης ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀναλόγου ἀξίας τῶν.

Ἐκ τούτου αἱ μὲν δημόσιαι διακρίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ στασιμότητι, αἱ δὲ ἰδιωτικαὶ ὑπέκουσιν εἰς τὸν νόμον τῆς προόδου.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ ὑπερβολικὴ ἀνάπτυξις τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τείνει, ἕνεκα τῆς ἐπαγομένης ἐλαττώσεως τῶν δυνάμεων, νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ὀλεθρίαν παρασιτίαν, εἶναι ἀρετὰ περιεργον ὅτι διάφοροι νέαι αἰρέσεις, ἀποδίδουσαι εἰς τὰς ἐλευθέρους καὶ ἰδιωτικὰς ὑπηρεσίας τὸν χαρακτηρη τῶν πρώτων, ζητοῦσι νὰ μεταβάλωσι τὰ ἐπαγγέλματα εἰς θέσεις ὑπαλλήλων.

Αἱ αἰρέσεις αὗται ἐγείρονται σφοδρὰ ἐναντίον τῶν μεσολαβούντων, ὡς τοὺς ὀνομάζουσιν. Ἡθελον ἠδέως ἀπαλείψῃ τὸν κεφαλαίουχον, τὸν τραπεζίτην, τὸν ἐργολάβον, τὸν ἔμπορον καὶ τὸν παντοπώλην, τὸν κερδοσκόπον ἐν γένει, λόγῳ ὅτι, μεσολαβούντες μεταξὺ παραγωγῆς καὶ ἀναλώσεως, φορολογοῦσιν ἀμφοτέρας, χωρὶς νὰ προσθέτωσιν αὐταῖς οὐδεμίαν ἀξίαν. Ἡ, ὀρθότερον εἰπεῖν, ἤθελον ἐπιβάλοι εἰς τὸ Κράτος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας τῶν προσώπων αὐτῶν, διότι ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ἀναπόφευκτος.

Τὸ σόφισμα τῶν κοινωνιστῶν, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, εἶναι ὅτι δεικνύουσιν εἰς τὸ κοινὸν τὸ

τί πληρῶναι εἰς τὰ μεσολαβούντα αὐτὰ πρόσωπα εἰς ἀνταλλαγὴν τῆς ὑπηρεσίας τῶν, καὶ ὅτι κρύπτουσι τὸ τί ἔπρεπε νὰ πληρῶνῃ εἰς τὸ Κράτος. Ἡ πάλῃ εἶναι πάντοτε μεταξὺ τοῦ προσβάλλοντος τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοῦ νοουμένου ὑπὸ τοῦ πνεύματος, μεταξὺ τοῦ ὀρωμένου καὶ τοῦ μὴ ὀρωμένου.

Κυρίως κατὰ τὸ 1847 καὶ ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ τοῦ ἔτους ἐκείνου, αἱ σχολαὶ τῶν κοινωνιστῶν προσεπάθησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ καταστήσωσι δημοτικὴν τὴν ὀλεθρίαν αὐτῶν θεωρίαν. Ἐγνώριζον ὅτι ὁ μεγαλειότερος παραλογισμὸς ἔχει πέρας εἰς τὸν κόσμον, ὅταν ὁ κόσμος πάσῃ, διότι ἡ πείνα εἶναι κακὸς σύμβουλος.

Τῇ βοηθείᾳ λοιπὸν τῶν μεγάλων λέξεων—ἐκμετάλλευσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ ἀνθρώπου, κερδοσκοπία, μονοπώλιον—ἤρχισαν νὰ δυσφημῶσι τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ ὑποκρύπτωσι τὰ εἰς αὐτοῦ προερχόμενα εὐεργετήματα.

«Διατί, ἔλεγον, ν' ἀφίνωμεν τοῖς ἐμπόροις τὴν φροντίδα νὰ φέρωσιν ἐκ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Κριμαίας τὰ σιτηρὰ; Διατί δὲν ἐργαζέσονται τὸ Κράτος, αἱ ἐπαρχίαι, οἱ δήμοι σύστημα προμηθεύειν καὶ ἀποταμιεύσεως; Ἡθελον πωλεῖ τότε εἰς ἡν τιμὴν ἠγόρασαν, καὶ ὁ λαὸς, ὁ δυστυχὴς λαὸς, ἤθελον ἀπαλλαγθῆ τοῦ φόρου, τὸν ὁποῖον πληρῶναι εἰς τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, δηλαδὴ εἰς τὸ ἐγωῖστικόν, τὸ ἰδιοτελὲς, τὸ ἀναρχικὸν ἐμπόριον.»

Ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἐμπόριον πληρωνόμενος φόρος εἶναι τὸ ὀρωμένον· ὁ φόρος τὸν ὁποῖον ἤθελε πληρῶναι εἰς τὸ Κράτος, ἢ εἰς τοὺς πράκτοράς του, κατὰ τὸ σύστημα τῶν κοινωνιστῶν, εἶναι τὸ μὴ ὀρωμένον.¹

Εἰς τί συνίσταται ὁ λεγόμενος αὗτος φόρος, ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἐμπόριον πληρωνόμενος; Εἰς τὸ ὅτι δύο ἄνθρωποι ἐκτελοῦσιν ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ δὲ ὑπηρεσίαν τινα ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ καὶ ἐπὶ συμφωνηθέντι ἐν διαγωνισμῷ τιμήματι.

Ὅταν ὁ πεινῶν στόμαχος ἦναι ἐν Παρισίοις, καὶ ὁ τὴν πείναν καταπαύων σίτος ἐν Ὀδησσῷ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παύσῃ ἡ πείνα, ἂν δὲν πλησιάζῃ ὁ σίτος εἰς τὸν στόμαχον. Κατὰ τρεῖς δὲ τρόπους δύναται νὰ πλησιάζῃ. 1. Ἄν

1. Ὡς ὁ Τουργὸς ἔλεγεν, ἡ πληρωμὴ τῆς μεταφορᾶς, τῆς φυλίσσεως καὶ τοῦ καιροῦ εἶναι ἀναπόφευκτος· ἂν δὲν σιτῆρῃ τις τοῦτο, ἀπολήσκει τῆς πείνης.

οί πεινῶντες ὑπάγωσιν εἰς τὸν τόπον ἔνθα εἶναι ὁ σίτος. 2. Ἄν ἀναθέτωσι τὴν φροντίδα τῆς μεταφορᾶς τοῦ σίτου εἰς τοὺς μετερχομένους τοῦτο. 3. Ἄν συνεισφέρῃ ἕκαστος καὶ ἂν ἐπιφορτίσωσιν εἰς δημοσίους ὑπαλλήλους τὴν μεταφορὰν.

Τίς ὁ ὠφελιμώτερος ἐκ τῶν τριῶν τούτων τρόπων;

Ἐπειδὴ παντοῦ καὶ πάντοτε καθ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι εἶναι μάλλον ἐλεύθεροι, μάλλον ἀνεπτυγμένοι, μάλλον ἔμπειροι, ἐξελέξαντο ἕκουσίως τὸν δεύτερον, ὁμολογῶ ὅτι αὐτὸ καὶ μόνον ἀρκεῖ μοι ἵνα δώσω ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ψήφον μου. Τὸ πνεῦμά μου ἀρνείται νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὅλη ἡ ἀνθρωπότης ἀπατᾶται περὶ πρᾶγμα ὅπερ τόσον τὴν ἐνδιαφέρει.

Μολαταῦτα ἄς ἐξετάσωμεν.

Τὸ νὰ πορευθῶσιν εἰς Ὀδησσὸν 36,000,000 ἀνθρώπων, ἵνα εὕρωσι τὸν ἀναγκαῖον αὐτοῖς σίτον, εἶναι ἀνεκτέλεστον. Ὁ τρόπος οὗτος λοιπὸν τίθεται ἐκ μέσου. Καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀναλωταὶ δὲν δύνανται νὰ προμηθευθῶσιν οἱ ἴδιοι τὸν σίτον, ἀνάγκη νὰ προστρέξωσιν εἰς τοὺς μεσολαβούντας, ὑπαλλήλους ἢ ἐμπόρους.

Ἄς παρατηρήσωμεν ὅμως ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ὁ φυσικώτερος. Τὸ κάτω κάτω ὅστις πεινᾷ πρέπει νὰ πορευθῇ εἰς εὐρεσίαν τοῦ σίτου. Εἶναι τοῦτο κόπος τὸν ὅποιον ὀφείλει νὰ ὑποστῇ, ὑπηρεσίαν τὴν ὅποιαν ὀφείλει ἐκτελέσῃ. Ἄν ἄλλος, ὅστις δῆποτε, τῷ προσφέρῃ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν, ἂν ὑποστῇ ἄντ' αὐτοῦ τὸν κόπον αὐτὸν, ὁ ἄλλος οὗτος ἔχει δικαίωμα νὰ πληρωθῇ. Λέγω ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι αἱ τῶν μεσολαβούντων ὑπηρεσίαι φέρουσιν ἐν αὐταῖς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμοιβῆς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὅπως δῆποτε, πρέπει νὰ προστρέξωμεν εἰς τὸν, κατὰ τοὺς κοινωνιστάς, παράσιτον, τίς ἐκ τῶν δύο, ὁ ὑπάλληλος ἢ ὁ ἔμπορος, εἶναι ὁ ἥττον ἀπαιτητικὸς;

Τὸ ἐμπόριον (καὶ ὑποθέτω αὐτὸ ἐλεύθερον, διότι ἄλλως δὲν δύναμαι νὰ συλλογισθῶ), τὸ ἐμπόριον ἔχει συμφέρον νὰ ἐξετάζῃ τοὺς καιροὺς, νὰ βεβαιώσῃ καθ' ἑκάστην τὴν κατάστασιν τῶν ἐσοδείων, νὰ λαμβάνῃ πληροφορίας πανταχόθεν, νὰ προβλέπῃ τὰς ἀνάγκας, νὰ λαμβάνῃ τὰ δέοντα προφυλακτικὰ μέτρα. ἔχει πλοῖα ἔτοιμα, ἔχει πανταχοῦ ἀνταποκριτάς, τὸ πρῶτιστον δὲ αὐτοῦ συμφέρον εἶναι ν' ἀγοράζῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἐπιτηδέτερον, νὰ οἰκονομῇ καθ' ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ κάμνῃ τὰ μεγαλύτερα κέρδη δι' ὀλιγώτερου κόπου. Καὶ ὄχι μόνον οἱ γάλλοι ἔμποροι, ἀλλ' οἱ ἔμποροι ὅλου τοῦ κόσμου ἀναλαμβάνουν νὰ προμηθεύωσιν τὸν ἀναγκαῖον τῇ Γαλίᾳ σίτον ἐν ὄρα ἀνάγκῃ; καὶ τὸ μὲν συμφέρον ἄγει αὐτοὺς ἀκατασχέτως νὰ τελειώσωσι τὴν ἐπιχείρησιν διὰ τῆς μικροτέρας δαπάνης, ὁ δὲ μεταξὺ αὐτῶν διαγωνισμὸς ἄγει ἐπίσης ἀκατασχέτως αὐτοὺς νὰ

κάμωσι συμμετόχους τῶν γενομένων οἰκονομικῶν τούτων ἀναλωτῶν. Ἀφικθέντος τοῦ σίτου, τὸ ἐμπόριον ἔχει συμφέρον νὰ τὸν πωλήσῃ τὸ ταχύτερον πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνων, ἀποκατάστασιν τῶν χρηματικῶν κεφαλαίων του καὶ ἐπανάληψιν ἐπιχειρήσεων. Ὁδηγούμενον ὑπὸ τῆς συγκρίσεως τῶν τιμῶν διανέμει τὰ πρὸς ζωοτροφίαν καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κράτους, ἀρχόμενον πάντοτε ἀπὸ τοῦ τόπου, ἔνθα πωλοῦνται ἀκριβότερον, δηλαδή ἔνθα ἡ ἀνάγκη εἶναι ἐπαισθητοτέρα. Ἀδύνατον λοιπὸν νὰ φαντασθῇ τις ὄργανισμὸν τελειότερον πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πεινῶντων. Τὸ κάλλος δὲ αὐτοῦ, διαφεύγον τὴν προσοχὴν τῶν κοινωνιστῶν, προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ.

Βεβαίως ὁ ἀναλωτὴς ἀναγκάζεται ν' ἀποζημιώσῃ τὸ ἐμπόριον διὰ τὰ ἐξοδα τῆς μεταφορᾶς, τῆς ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως, τῆς ἀποθηκείσεως, τῆς παραγγελίας κλπ., ἀλλὰ κατὰ ποῖον ἄλλο σύστημα δὲν ὀφείλει ὁ τρώγων τὸν σίτον νὰ πληρώσῃ τὰ ἐξοδα ὅσα ἀπαιτοῦνται ἵνα τὸν καταστήσωσι πρόχειρον εἰς αὐτόν; Ἢ πληρώσῃ ἀκόμη καὶ τὸ κέρδος τοῦ ἐμπόρου; ἀλλὰ τὸ κέρδος τοῦτο περιορίζεται διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ εἰς τὸν ἐλάχιστον ὅρον; εἶναι δὲ καὶ δίκαιον, διότι παράδοξον ἀληθῶς ἢ ἦτον νὰ μὴ ἐργασθῶσιν οἱ τῶν Παρισίων ἐργάται χάριν τῶν ἐμπόρων τῆς Μασσαλίας, ἐν ᾧ οἱ τῆς Μασσαλίας ἔμποροι ἐργάζονται χάριν τῶν ἐργατῶν τῶν Παρισίων.

Ἄν, κατὰ τὴν ἐπινοίαν τῶν κοινωνιστῶν, λάβῃ τὸ Κράτος τὴν θέσιν τοῦ ἐμπόρου, τί θὰ συμβῇ; Παρακαλῶ νὰ μοι δείξωσι διατί θὰ ἦναι οἰκονομικώτερα ἢ προμήθεια;—Διότι θ' ἀγορασθῇ ὁ σίτος ἐπιτηδέτερον;—Ἄλλὰ φαντάσθητε τοὺς ἀντιπροσώπους τεσσαράκοντα χιλιάδων δήμων ἀφικνουμένους εἰς Ὀδησσὸν κατὰ δρομὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἡμέραν μάλιστα τῆς ἀνάγκης, καὶ κρίνατε ποῖα τὰ ἐκ τούτου ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν τιμῶν.—Διότι θὰ γείνη ἡ μεταφορὰ οἰκονομικώτερα;—Ἄλλὰ θὰ χρειασθῶσιν ὀλιγώτερα πλοῖα, ὀλιγώτεροι ναῦται, ὀλιγώτεροι φορτώσεις καὶ ἐκφορτώσεις, ὀλιγώτεροι ἀποθηκείσεις, ἢ θὰ λείψωσιν ὅλαι αὐταὶ αἱ δαπάναι;—Διότι θὰ λείψῃ τὸ κέρδος τοῦ ἐμπόρου;—Ἄλλ' οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ οἱ ὑπάλληλοι ὁμῶν θὰ ὑπάγωσιν ἀμισθί εἰς Ὀδησσὸν; Ἢ ταξιδεύσωσι καὶ θὰ ἐργασθῶσιν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ τῆς ἀδελφότητος; Δὲν θὰ ζήσωσι καὶ αὐτοὶ; Δὲν πρέπει νὰ τοῖς πληρωθῇ ὁ καιρὸς τῶν; Νομίζετε δὲ ὅτι ἡ πληρωμὴ δὲν θὰ ἦναι πολὺ ἀνωτέρα τῶν δύο ἢ τριῶν τοῖς ἑκατὸν, ὅσον ὁ ἔμπορος κερδαίνει, καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ δώσῃ πᾶσαν ἐγγύησιν ὅτι δὲν ζητεῖ περισσώτερον;

1. Τὴν ἀλήθειαν τῶν ὀψέμων τούτων μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἱστορία. Αἱ προσπάθειαι τῆς ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς σωτηρίας ἐπιτροπῆς, ἵνα ἀντικαταστήσῃ τοὺς ἀσκοῦντας

Ἄλλως τε λάβετε ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς ἐπιβολῆς τοσοῦτων φόρων καὶ τῆς διανομῆς τοσοῦτων σιτηρῶν τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ἀδικίας, ἀχωρίστους ἀπὸ τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Συλλογίσθητε δὲ καὶ τὴν εὐθύνην ἣτις ἤθελεν ἐπιβαρῶναι τὴν κυβέρνησιν.

Οἱ κοινωνισταὶ, οἱ τοὺς παραλογισμοὺς τούτους ἐπινοήσαντες καὶ κατὰ τὴν ὄραν τῆς δυστυχίας ἐμφυσῶντες αὐτοὺς εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ πλήθους, αὐτοκαλοῦνται προοδευτικοί, οἱ γενναῖοι. Ἡ δὲ συνήθεια, ὁ τύραννος οὗτος τῶν γλωσσῶν, δὲν ἐπικυρόναι ἀκινδύνως τὴν λέξιν καὶ τὴν περιεχομένην ἔννοιαν. Προοδευτικοί! Ὑποθέτει, ὅτι οἱ κύριοι οὗτοι ἔχουσι τὴν ὄρασιν ἐξυτέραν παρὰ τὸν ὄχλον, ὅτι μόνον ἐλάττωμα ἔχουσι ὅτι προπορεύονται τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἂν δὲν ἐπέστη ἡ ὄρα τῆς καταργήσεως ἐλευθερίων τινῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας ἀποκαλοῦσι παρασίτους, πταίει ὁ κόσμος, ὅστις εἶναι ὀπίσω κατὰ τὸν κοινωνισμὸν. Ἄλλὰ, μὰ τὸν Θεόν, τὸ ἐναντίον εἶναι ἀληθές, καὶ δὲν ἤξεύρω εἰς ποῖον βαρβαρότητος αἰῶνα πρόκειται ν' ἀνατρέξῃ τις, ἵνα ἀνεύρῃ τὴν σάθμην τῶν κοινωνιστικῶν γνώσεων.

Οἱ νεώτεροι αἰρετικοὶ ἀντιτάσσοσιν ἀπαύστως τὸν συνεταιρισμὸν κατὰ τῆς κοινωνίας. Δὲν προσέχουσι δὲ εἰς τὸ ὅτι ἡ κοινωνία, ὑπὸ ὄντως ἐλεύθερον πολιτεύμα, εἶναι ἀληθῆς συνεταιρισμὸς, πολὺ ἐντελέστερος τοῦ ὑπὸ τῆς γονίμου φαντασίας τῶν ἐξερχομένου.

Ἄς σαφηνίσωμεν τοῦτο διὰ παραδείγματος.

Ἴνα δυνήθῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐγειρόμενος τῆς κλίνης, νὰ ἐνδύθῃ, ἀνάγκη νὰ περιφραχθῇ ἀγρὸς, νὰ ἐκχερσωθῇ, νὰ ἀποξηρανθῇ, νὰ καλλιεργηθῇ, νὰ σπαρῇ ἀνάγκη νὰ τραφῶσι ποίμνια διὰ τὸ μαλλίον τῶν· τὸ μαλλίον τοῦτο ἀνάγκη νὰ τὸ γνέσωσι, νὰ τὸ ὑφάνωσι, νὰ τὸ βύψωσι, νὰ τὸ μεταποιήσωσιν εἰς ρούχον· τέλος πάντων τὸ ρούχον ἀνάγκη νὰ κοπῇ, νὰ ραφθῇ, νὰ γείνη ἔνδυμα. Ἡ σειρά δὲ αὕτη τῶν ἐργασιῶν ὑποθέτει πληθὸς ἄλλας, διότι προκκαίτονται γεωργικὰ ἐργασίαι, μάνδρα, ἐργαστήσια, ἔλαιον, μηχαναὶ, ἄμαξαι κλ.

Ἄν ἡ κοινωνία δὲν ἦτον συνεταιρισμὸς, ὁ ἔχων ἀνάγκην ἐνδύματος ἔπρεπε νὰ κάμῃ τὰς εἰρημένους πολυειδέεις ἐργασίας μόνος αὐτὸς, ἀπὸ τοῦ πρώτου κύπου τῆς ἀξίνης, δι' οὗ ἄρχεται ἡ κατασκευὴ, μέχρι τοῦ τελευταίου τρυπήματος τῆς βελόνης, δι' οὗ τελειώνει.

Ὡς ἔλεγον, τὸ μονοπώλιον, ἐναυείγησαν. Οὐδ' ὁ Ναπολιεὺς τὸ 1811 ὑπῆρξεν ἐπιτυχετέρος αὐτῆς. Κατάρθωσε μόνον νὰ διαταρῆξῃ τὴν φυσικὴν πορείαν τοῦ ἐμπορίου καὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν ὑπερτίμησιν καὶ τὴν σιτοδείαν. Καὶ τὸ 1855 ἀκόμη, ἐναντίον τῶν ἐπισήμων διακηρύξεων, ἡ κυβέρνησις ἐνόμισε συμφέρον νὰ προμηθεύῃ τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὁπλοστασίου ἀπ' εὐθείας. Ἄλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια πολλῶν ἐκατομμυρίων, ἄπερ ἐπλήρωσαν φυσικῶς οἱ πορολογούμενοι, χωρὶς τῷ ὄντι νὰ τὸ ἐνοήσωσι.

1. Ὅτιν ἡ λεγομένη δικαιοσύνη ἐργασίας, εἶναι ἐναυεῖς ἐργασίας.

Χάρις ὅμως εἰς τὸ κοινωνικόν, ὅπερ εἶναι ὁ ἰδιάζων τοῦ ἀνθρώπου χαρακτήρ, αἱ ἐργασίαι αὐταὶ διενεμήθησαν μεταξὺ πλήθους ἐργατῶν· εἶναι δὲ καὶ πλείστων ὑποδιαίρεσεων ἐπιδεκτικαί, πρὸς κοινὴν ὠφελείαν, καθ' ὅσον, ἀξαναούσης τῆς ἀναλώσεως, ἑκάστη εἰδικὴ ἐργασία δύναται νὰ γείνη ἀντικείμενον νέας βιομηχανίας. Ἐρχεται μετὰ ταῦτα ἡ διανομὴ τοῦ προϊόντος, ὅσα ἀνάλογος τοῦ μέρους τῆς ἀξίας, ὅπερ ἕκαστος συνεισέφερεν εἰς τὴν παραγωγὴν. Τί ἄλλα δυνατόν νὰ ἦναι ὁ συνεταιρισμὸς, εἰμὴ τοῦτο;

Πρακτικώτερον δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἐργατῶν κανεὶς δὲν παρήγαγεν ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι οὐδ' ὅπωςτις μόνον ὕλης, περιορίσθησαν εἰς τὸ νὰ παράσχωσιν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον ὑπηρεσίας, νὰ βοηθήσωσιν ὁ εἰς τὸν ἄλλον πρὸς κοινὸν σκοπὸν καὶ, τῷ λόγῳ τούτῳ, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μεσολαβούντα μεταξὺ τῶν, δηλαδή μεταξὺ παραγωγῆς καὶ ἀναλώσεως, πρόσωπα. Ἐὰν π. χ. ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐργασίας ἡ μετακόμισις ἦναι ἀρκετὰ σπουδαία, ὥστε νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς αὐτὴν ἓν πρόσωπον, τὸ γνέσιμον, ἢ ὕρασις ὡσαύτως, διατί θὰ εἴπωμεν μάλλον παράσιτον τὸ πρόσωπον τῆς μετακομίσεως παρά τὰ ἄλλα; Ἡ μετακόμισις δὲν εἶναι ἀναγκαῖα; Ὁ εἰς αὐτὴν καταγιγόμενος δὲν δαπανᾷ κίβρον καὶ κόπον, καὶ δὲν ἀπαλλάσσει τῆς τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ κόπου δαπάνης τοὺς συνεταιρίζοντες; Οὗτοι κάμνουσι πλέον ἢ τι ἄλλο χάριν αὐτοῦ; Δὲν ὑπόκεινται ὅλοι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀμοιβήν, δηλαδή τὴν διανομὴν τοῦ προϊόντος, εἰς τὸν νόμον τῆς συμφωνηθείσης τιμῆς; Ἡ διαίρεσις αὕτη τῆς ἐργασίας, ἢ συμφωνία αὕτη περὶ τῆς τιμῆς δὲν γίνεται, ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ, χάριν τῆς κοινῆς τῶν συνεταιρίων ὠφελείας; Τί ἀνάγκην λοιπὸν ἔχομεν τοῦ κοινωνιστοῦ νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ διαφῆξῃ δεσποτικῶς, ἐπὶ προφάσει διηθεν ὀργανώσεως, τὰς ἐκουσίας ἡμῶν συμφωνίας, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διαίρεσιν τῆς ἐργασίας, νὰ ἀντικαταστήσῃ εἰς τὰς ἐταιρικὰς τὰς ἀτομικὰς παραθεσίας καὶ νὰ κάμῃ τὴν πολιτισμὸν νὰ ὀπισθοδρομήσῃ; Ὁ συνεταιρισμὸς, ὡς τὸν περιέγραψα, εἶναι ἥττον συνεταιρισμὸς, διότι ἕκαστος εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται ἐλευθέρως, ἐκλέγει ἐν αὐτῷ τὴν θέσιν του, κρίνει καὶ συμφωνεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὑπ' εὐθύνην του, ἔχων τὸ ἐλαττήριον καὶ τὴν ἐγγύησιν τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος; Ἀπαίτηται, ἵνα ὀνομασθῇ συνεταιρισμὸς, νὰ ἔλθῃ ὁ ἀξίων ἑαυτὸν ἀναμορφωτὴν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν σφραγίδα του καὶ τὴν θέλησίν του, καὶ νὰ συγκεντρώσῃ, ὡς εἶπεν, ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπότητα;

Ὅσον περισσώτερον ἐξετάζει τις τὰς προοδευτικὰς ταύτας σχολὰς, τόσον μάλλον πείθεται ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι πραγματικῶς εἰμὴ ἢ ἀμάθεια ἀνεκκηρύττουσα ἑαυτὴν ἀλάθηστον, καὶ

έν όνόματι τοῦ ἀλκανθόστου ἀπαιτοῦσα τήν δεσποτεϊάν.

Ἡ περὶ συνείδησις.

I. B.

Θεοδώρου Δε Χαλδραίου

ΤΑ ΦΥΤΑ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

ὁπό Σπ. Μηλιαράκη.

Συνείδησις (31 σελ. 673).

Εἰς τήν Ἀττικὴν, ὅπως ἐν γένει καὶ εἰς ὅλην τήν Ἑλλάδα, ὀλίγα φυτὰ εἰσέχθησαν ἔξωθεν. Ἐάν ἐξαιρέσωμεν τὸ γέωμηλον, ὅπερ γεωργεῖται σποράδην καὶ ἀμελῶς, ἄλλα τινὰ κηπαῖα λάχανα, τὴν ἀμερικανικὴν ἀράβην, ἢ ἀλόην, τὴν κυκλοῦσαν καὶ περιφράσσουσάν τούς κήπους διὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς φύλλων, καὶ Σχίνον τὸν μαλακόν, ἧτοι τὴν κοινὴν πιπερίαν, τὸ σύνθηες παρόδιον τῶν Ἀθηναίων δένδρον, δὲν θέλομεν εὑρεῖ ἄλλα φυτὰ ἐγκλιματίζοντα ἐνταῦθα. Τὰ ὀλίγα δὲ ταῦτα, ἅτινα ἀνεφέρμεν, εὐάριθμα ὄντα, δὲν ἔδωσαν οὔτε διόλου ποσῶς ἴδιον χαρακτῆρα εἰς τὸ ὅλον τῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ φυτείας, οὔτε ἔσχον ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τοῦ κλίματος αὐτῆς. Ἐκ τούτων τῶν σκέψεων ὁ συγγραφεὺς ὀρυόμενος, συγκρίνει τὰ ἐπισημότερα καὶ πολυπληθέστερα ἐκ τῶν τῶν ἔν τῷ φυτῶν μετὰ τῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα βλαστανόντων, εὐρίσκει δὲ πλῆρη ταυτότητα. «Τὰ σπουδαιότερα τῶν γεωργουμένων ἐν τῇ ἀρχαιότητι φυτῶν, τὰ σιτηρὰ, ἢ ἐλαία καὶ ἡ ἄμπελος, καὶ σήμερον ἐτι εἰσὶ τὰ λόγου ἄξια καὶ χαρακτηριστικὰ τῆς χώρας. Ὁ χρόνος καθ' ὃν εἰσέχθησαν ἀπόλλυται εἰς τὸ σκότος τῶν μυθικῶν αἰώνων, ἅτε ἀνκρυόμενος ὑπὸ τῶν μύθων. Ἡ Δήμητρα αὐτῇ ἐδίδαξεν ἐν τῷ Ἐλευσινίῳ ἀγρῷ τὴν γεωργίαν τῶν σιτηρῶν, ἢ δὲ Παλλὰς Ἀθηνᾶ ἐδώρησε τοῖς Ἀθηναίοις τὴν ἐλαίαν.» Ἐπειδὴ δὲ τὰ φυτὰ ταῦτα καὶ τότε ἐβλάστανον ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόπων, ἐφ' ὧν καὶ σήμερον, «καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἐξαναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ἀλλοίωσιν τινα τοῦ κλίματος τῆς Ἀττικῆς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅπως π.χ. δοξάζει ὁ καθηγητὴς Φράσας ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Μετὰ τὸν χρόνον προσγιγνώμεται μεταβολαὶ τοῦ κλίματος καὶ τῶν φυτῶν», (Klima und Pflanzenwelt in der Zeit), διὰ τοῦτο καὶ ἡ κατ' ἀριθμὸν ἀναλογία τῶν ἡμέρων φυτῶν πρὸς τὰ ἄγρια φαίνεται μὴ ὑποστᾶσα ἐν τῷ δικαστήματι ὀλίγων ἑκατοντατηρίδων μεταβολῆν τινα οὐσιώδη καὶ κατάδηλον οὔτε ὡς πρὸς τὰ εἶδη οὔτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν φυτῶν ἐν γένει.»

Περὶ τῶν φυτοκομωμένων φυτῶν τῆς Ἀττικῆς. ΣΙΤΗΡΑ

Ἐκ τούτων γεωργοῦνται κυρίως μόνον ὁ σίτος καὶ ἡ κριθή.

Ἐκ τοῦ σίτου σπείρεται μόνον τὸ χειμερινὸν εἶδος Σίτου τοῦ κοινοῦ κατὰ πολλὰς ποικιλίας.

Χώρα σιτοφόρος ἐν Ἀττικῇ προπασῶν εἶνε τὸ καρποφόρον πεδῖον τῆς Μεσογαίας, κείμενον μετὰ τὸ Ἰμμητοῦ καὶ τῶν ὄρεων τῆς Λαυρεωτικῆς, κατὰ δεύτερον λόγον τὸ Ἐλευσίνιον, ὀλιγότερον δὲ τὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐκ τούτου δὲ ἰδίως ὀλη ἢ κατὰ μῆκος τοῦ Ἰμμητοῦ ἔκτασις δυτικῶς μέχρι Φαλήρου καὶ μεσημβρινῶς μέχρι Βάρης. Ἐπισημότερα ἐν Ἀττικῇ γεωργοῦμεναι ποικιλίας σίτου εἰσὶν αἱ ἑξῆς τέσσαρες: 1) Ὁ σίτος ὁ καλούμενος κοινῶς μαυραργάνι, ἔχων στάχυν πολυκόκκον, λευκὸν μετ' ἀθέρων μελανῶν, ἐπιμήκων. 2) Ἡ βουσοῶ, σίτος βωσσικός, πολυκόκκος, ἔχων στάχυν ἀνοικτοῦ καφῆ χρώματος. Τὰ δύο ταῦτα εἶδη εἰσὶ τὰ μᾶλλον τιμώμενα. 3) Ὁ κρεμενὲς ἔχει στάχυν λευκοῦ, ἧττον πολυκόκκους καὶ μικρὸν βραχυτέρους ἀθέρας, καὶ 4) ὁ σκυλοπερίτης, ὅστις μόλις γεωργεῖται ὡς ἴδιον εἶδος, μᾶλλον δὲ μεμιγμένος μετὰ τῶν εἰδῶν 1 καὶ 3, προσεμφέρει πολὺ τοῖς προηγουμένοις, ἔχων μόνον τοὺς στάχυν ἧττον πολυκόκκους καὶ τοὺς ἀθέρας ἀφεστῶτας ἀλλήλων. Οἱ χωρικοὶ θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς ἄγριον εἶδος.

Ἐν τῇ Ἀττικῇ τὰ νῦν παραγόμενα σίτος δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς τὰς τῶν κατοίκων χρεῖας, διὸ καὶ φέρεται πολλὸς βωσσικός ἐκ τῶν λιμένων τῆς Μαύρης θαλάσσης.

Ἡ κριθή γεωργεῖται, ὅπως καὶ ὁ σίτος, πολλή. Σπείρονται δὲ αὐτῆς δύο εἶδη: Κριθὴ κοινὴ καὶ ἡ ἐξάστοιχος. Ἡ κριθή χρησιμεύει ἰδίως ὡς τροφή τῶν ἵππων, εἴτε τὰ σπέρματα αὐτῆς, εἴτε ἡ χλωρὰ πᾶσα πρὸς τῆς ἀνθήσεως.

Τὴν κριθὴν τὴν ὀρισμένην πρὸς τροφήν ἵππων ἐν εἶδει πᾶσα σπείρουσι πυκνήν φέρουσι δὲ τοὺς ἵππους ἐπὶ τῶν ἀγρῶν τοῦ Μαῖου μεσοῦντος καὶ καταλείπουσιν 2-3 ἐβδομάδας ἐπ' αὐτῶν, ἢ θερίζουσι τὴν χλοερὰν γράστιν (γρασίδι), ὅπως ξηράναντες (σανὸ) θρέψωσι τοὺς ἵππους κατ' ἄλλας ὥρας τοῦ ἔτους.

Οἱ σιτώνες ἀροτρεύονται εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας καὶ ἐπαρκεῖς φθινοπωρινὰς βροχὰς τὰς μαλακυνούσας τὸ ἐκ τοῦ ἀχμηροῦ θέρους ὡς λίθος σκληρὸν γινόμενον ἔδαφος, ὅπως τὸ ἄροτρον εἰσδύη εὐχερῶς. Εὐθὺς δὲ σπείρονται εἴτε διὰ κριθῆς εἴτε διὰ σίτου, ἀδιαφόρως, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ Νοεμβρίου. Ἡ βλάστησις τοῦ σπαρέντος ἀρχεταί μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἢ δὲ Ἀττικῇ πεδιάδι ἐνδύεται τῆδε κακεῖτε τὸ χλοερὸν αὐτῆς ἐαρινὸν ἔνδυμα. Σκοπίμως δὲ δὲν λέγομεν χειμερινὸν καὶ ἐαρινὸν ἔνδυμα, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον ἐαρινὸν, καίτοι οἱ μῆνες οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν χειμῶνα, διότι ἐν τῷ Ἀττικῷ πεδίῳ τὸ ἔαρ τῶν φυτῶν ἀρχεταί κυρίως κατὰ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου, εἴτε μετὰ τὰς πρώτας βροχὰς ὅπως δὲ εἰς τὰς βορείους χώρας διακόπη τὴν βλάστησιν τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ φέρη τὴν παύσιν αὐτῆς, οὕτως ἐνταῦθα ἡ θερμότης τῶν ἀβρόχων

μηνῶν τοῦ θέρους (Ἰουλίου, Αὐγούστου μέχρι Σεπτεμβρίου) φέρει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐν Ἀττικῇ ἀρχεταί τοῦ Μαῖου ὡς ἔγγιστα μεσοῦντος, λήγει δὲ τὸ βραδύτατον, κατὰ τοὺς τόπους, περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου. Ἐν γένει δὲ ἡ μὲν κριθὴ πεπαίνεται πρωϊμότερον καὶ θερίζεται πρότερον, ὁ δὲ σίτος ὀφθαίτερον ἢ καὶ συγχρόνως.

Ἐν Ἀττικῇ ἀρχεταί ὀλίγως ἐν Ἀττικῇ παρὰ τὸν Κηρισὸν καὶ ἐν τοῖς κήποις, οὐδαμῶς δὲ πολλὸς, ὅπως εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη (Πελοπόννησον). Ἡ γεωργία τοῦ ἀραβοσίτου δεῖται ὕδατος ῥυτοῦ ἀφθόνου, οὐτινος ἢ Ἀττικῇ δὲν ἀφθονεῖ.

Ἐπίσης καὶ Βρώμος ὁ ἡμερος (κοινῶς θρώμη) γεωργεῖται δοκιμῆς χάριν σποράδην, διότι δὲν εὐχρηστεῖ ἐνταῦθα, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα τῆς ἀνατολῆς μέρη, πρὸς τροφήν τῶν ἵππων.

Βρίζα ἡ κοινὴ (κοινῶς σίκαλη) ἐπίσης παραμελεῖται ὡς σιτηρὸν, μόνον δὲ ἕνεκα τῶν ὑψηλῶν μακρῶν αὐτῆς κλάμων γεωργεῖται σποράδην.

Ἄσπιμος ἐπίσης εἶνε ἐν Ἀττικῇ καὶ ἡ γεωργία τοῦ Κέγγρου (κεχρί).

ΕΛΑΙΑ

Ἐν τῇ ἐλαίᾳ εἰς τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον εὐρωπαϊκὰς χώρας εἶνε τὸ ὀφελιμώτατον τῶν καρποφόρων δένδρων, ἐτι μᾶλλον διὰ τὴν Ἀττικὴν ἔχει ἰδίαν σπουδαιότητα, διότι ἄνευ αὐτῆς τὸ Ἀττικὸν πεδῖον ἦθελε παριστᾶ ἔρημον. Ὅταν μετὰ τὸν θερισμὸν κατὰ τοὺς θερμοὺς μῆνας τοῦ θέρους ἡ πεδιάς παρίσταται ὡς κεκαυμένη καὶ ἔρημος, οἱ ἐλαϊῶνες φαίνονται ὡς ὀάσεις ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτῶν εὐρίσκει ὁ ἄνθρωπος καταφυγὴν κατὰ τοῦ ἡλιακοῦ καύματος, ὑπὸ τὴν σκίαν αὐτῶν φυτεῖαι κήποις καὶ ἀμπελῶνας ἐνταῦθα μόνον ὑπάρχει χροῖα πρασίνη καὶ ἐνταῦθα μόνον διατηρεῖται ἡ ὄψιμος χλωρίς τοῦ θέρους.

Οἱ ἐλαϊῶνες ἀπαντῶσιν εἰς τὰς κλιτύας τῶν ὄρεων, τὰς πεδιάδας καὶ τοὺς λόφους, ἐκτεινόμενοι καὶ μέχρι τῶν παραλίων. Μεγαλῆτερος ἐλαϊῶν τῆς Ἀττικῆς εἶνε ὁ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πεδίου, ὅστις ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Φαληρικοῦ καὶ Πειραιικοῦ ἀλιπέδου ἀπλοῦται ἀδιασπᾶστος δι' ὅλης τῆς κοιλάδος τοῦ Κηρισσοῦ, ἀνερχόμενος μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Πεντελικοῦ, ἔνωθεν τοῦ Ἀμπερυσίου καὶ τῆς Κηρισίας, (εἰς μῆκος περὶ τὰ 15 χιλιομέτρα). Τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶνε διάφορον (τὸ μέγιστον εἶνε 2 χιλιομέτρα). Ἐτεροι μικρότεροι ἐλαϊῶνες ἀπαντῶσι καθ' ὅλην τὴν χώραν, ἰδίως δὲ παρὰ τὰ χωρία καὶ τὰς μονὰς.

Κατὰ παλαιὰν τινα ἐν ἔτει 1857 γενομένην ἀπαρίθμησιν ὑπὸ τοῦ κ. Φρ. Σμίθ, ἀρχικηπουροῦ τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου ἐν Ἀθήναις, ὁ ἀριθ-

1. Ἡ περιγραφή αὐτῆς ἐλήθη ἐξ ἄλλου κεφαλαίου τοῦ συγγράμματος, σελ. 540.

μὸς τῶν ἐλαϊῶν ὅλου τοῦ Ἀττικοῦ πεδίου ἀνήρχετο εἰς 147,357' ἐκ τούτων δὲ μόνον 16,353 ἀνήκον εἰς τὸν ἐλαϊῶνα τῶν Ἀθηναίων, ποσότης, ἢν δικαίως ὁ κ. Ἰούλιος Σμίθ, διευθυντῆς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηναίων, εὐρίσκει πολὺ μικράν. Κατὰ τὸ 1873 τοῦλάχιστον ἠριθμῆθησαν 141,898. Ἐν τούτοις ἀυξάνεται ἀδικαίως ἡ γεωργία τῆς ἐλαίας, πολλὰ δὲ νέαι ἐφυτεύθησαν περὶ τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα, καίτοι ἡ θεραπεία αὐτῶν καὶ ἡ ἀναγκαῖα ἀφθονος ἀρδεύσεις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς φυτείας παρέχουσι πολλὰ πρᾶγματα καὶ δαπάνας.

Ἐλαίων μεγάλα καὶ γηραιὰ δένδρα εὐρίσκονται ἐν Ἀμαρουσίῳ καὶ Κηφισίᾳ· πολλὰ τούτων ἔχουσι, κατὰ τὰς καταμετρήσεις τοῦ κ. Ἰουλίου Σμίθ, ἐπὶ τῆς κατωτάτης αὐτῶν βάσεως περίμετρον μέτρων 15,55, τὸ δὲ στέλεχος αὐτῶν, εἰς μικρὸν ὕψος ἀπὸ τῆς βάσεως μετροῦμενον, 6 καὶ 8 μέτρων. Καὶ πολλαχού δὲ τῆς Ἀττικῆς ἀπαντῶσι μέγιστα ἐλαία· οὕτω πρὸ μικροῦ χρόνου ἐμέτρησα ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Μεσογαίας Λάμπρικα δένδρον, οὐτινος ὁ κορμὸς ἀκριβῶς κατὰ τὴν βάσιν εἶχε περίμετρον μέτρ. 12,85, εἰς ὕψος δὲ 50 ἑκατοσῶν ἀπὸ τῆς βάσεως μέτρ. 7, 40. Ἐπειδὴ δὲ ἡ αὐξήσις τῆς ἐλαίας εἶνε βραδεία, αἱ ἐλαίαι αὐταί, ὡς εἰκόσ, εἶνε ἀρχαιόταται· δυστυχῶς ὅμως εἶνε δυσκολώτατον ἢ καὶ ἀδύνατον σχεδὸν τὸ νὰ ὀρισθῇ ἡ ἡλικία αὐτῶν, οὐδέποτε δὲ ὀρίσθη ἀκριβῶς καὶ καταδείχθη ἡ διάρκεια παναρχαίου τινος δένδρου. Αἱ γηραιαὶ ἐλαίαι ἔχουσι συνήθως κοῖλον κορμόν, ἐλλείπει συνήθως ἀπ' αὐτῶν τὸ ξυλωδὲς σῶμα μετὰ τῶν ἐτησίων δακτυλίων, ἄλλοτε δὲ διασχίζονται φυσικῶς εἰς πολλὰ ἄλλα στελέχη. Μετὰ μεγάλης πιθανότητος ὑπολογίζεται, ὅτι αἱ ἐλαίαι τοῦ ὄρους τῶν ἐλαίων τῆς Ἱερουσαλήμ (8 τὸν ἀριθμὸν) εἰσὶν αὐταὶ ἐκεῖναι, αἵτινες ἐπὶ Χριστοῦ ὑπῆρχον αὐτόθι ὅταν δὲ ὁ Βοῦθ³ ἐμέτρησεν αὐτὰς εἶχον 6 μέτρων τοῦλάχιστον περίμετρον· ἀλλ' αἱ ἡμέτεραι εἶνε πολὺ παχύτεραι, ἐάν δὲ ἐκ τούτου εἰκάσωμεν τὴν ἡλικίαν αὐτῶν, τὰ ζῶντα ταῦτα μνημεῖα εἶνε ἐτι ἀρχαιότερα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χρόνων.

Τὰ φύλλα καὶ οἱ καρποὶ τῆς ἐλαίας εἰσὶ διαφανώτατοι· ὑπάρχει πλῆθος ποικιλιῶν, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν μορφήν τῶν καρπῶν. Αἱ ἐλαίαι τῆς Κρήτης εἰσὶ μικραὶ, ἀλλὰ τὰ δένδρα πολυκαρπώτατα· περιέχουσι δὲ καὶ πολὺ ἔλαιον. Διάσημοι διὰ τὴν ἐλαιοθήθειαν αὐτῶν εἰσὶν αἱ μετρίου μεγέθους ἐλαίαι τῶν Μεγάρων. Τὰς μεγάλας κατὰ τὸ μέγεθος ἐλαίας μεταχειρίζονται μᾶλλον πρὸς ταριχεῖαν· τὸ μέγεθος αὐ-

1. Jul. Schmidt, Beiträge zur physikalischen Geographie von Griechenland. 4. κεφάλαιον «Maxima der Vegetation in Attica», σ. 291.
2. Jul. Schmidt, ο.π.σθ.
3. Bove, Relation d'un voyage botanique en Egypte etc. 1. Annuaire des sciences nat. 1831. T. 1.

των εἶνε ἐνίοτε ὅσον δαμασκηνῶν (αἱ κλωόμε-
ναι κολυμπάδικαι). Αἱ ἄττικαί, χρήσιμοι ἰδίως
πρὸς ἐξαγωγήν ἐλαίου, εἰσι σύνθετος μέτρον εἶδος.

«Ἡ ἐλαία δὲν καρποφορεῖ καθ' ἕκαστον ἔτος
δαψιλῶς. Παρατηρεῖται περιοδικότης τις, καθ'
ἣν συνήθως καὶ σχεδὸν ἀνά πᾶν τρίτον ἔτος
ἐπέρχεται πολυκαρπία (καλὴ χρονιά), τὰ δύο δὲ
ἄλλα ἔτη περαλλᾶς, ὅτε μὲν πολυκαρπία, ὅτε
δὲ ὄλιω σχεδὸν ἀκαρπία. Εὐτυχῶς ἡ ἀλληλου-
χία τῶν καλῶν καὶ κακῶν ἐτῶν δὲν εἶνε ἰσό-
χρονος καθ' ἑλὴν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ μόνον κα-
τὰ τὰς καθέκαστα χώρας αὐτῆς· πλὴν τούτου
δὲ ὑπόκειται καὶ εἰς ἐξαιρέσεις. Ἡ συγκομιδὴ
τῶν ἐλαίων ἀρχεται ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς πε-
πάνσεως αὐτῶν, δηλ. ὅταν αὐταὶ ἀρχῶνται με-
λανοῦμενοι καὶ πίπτουσι. Τοῦτο δὲ γίνεται κατὰ
τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐλαίαι
πίπτουσι κατὰ μικρὴν βαθμίδω· ὠριμάζουσαι, καὶ
ἡ συγκομιδὴ, ἥτοι ἡ διαλογὴ καὶ συναγωγὴ αὐ-
τῶν, ἥτις φιλοπονεῖται συνήθως ὑπὸ γυναικῶν
καὶ παιδῶν, διαρκεῖ ἐπὶ μικρὸν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς
Νοεμβρίου μέχρι τοῦ τέλους Ἰανουαρίου. Σπα-
νίως τινάσσονται ἢ βελβδιζονται οἱ καρποφόροι
κλάδοι διὰ βλάβων, ὅπως ἐπισπευσθῆ καὶ πε-
ρατωθῆ ταχέως ὁ τρυγητός· τοῦτο γίνεται μόνον,
ὅταν αἱ ἐλαίαι θὰ συλλεγῶσιν ἄωροι. Ὁ
χρόνος καθ' ὃν ἡ ἐλαία ἀνθεῖ διαρκεῖ κατὰ τὸ
δεύτερον ἡμισυ τοῦ Μαΐου, δηλ. ἡ κυρία ἀνθη-
σις διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 15 ἕως 30 τοῦ ἰδίου μηνός.»

Η ΑΜΠΕΛΟΣ

«Λίαν σημαντικὴ ἐν τῷ ἄττικῷ πεδίῳ εἶνε καὶ
ἡ ἀμπελοργία. Ἡ ἄμπελος ὅμως ἐνταῦθα δὲν
φυτεύεται ἐπὶ τῶν βράχων καὶ τῶν κλιτύων τῶν
ὄρεων, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τοὺς εὐχερῶς ὑδρευο-
μένους τῆς ὀκαλῆς πεδιάδος ἀγρούς, εἰς τὰ
χθιμακὰ μέρη τῶν κοιλάδων καὶ εἰς τὰ ἀλί-
πεδα, ἐνίοτε δὲ πρὸς τὰ ἄκρα τῶν ἐλαίωνων
ἢ καὶ ὑπ' αὐτάς τὰς ἐλαίας. Ἡ ἄμπελος ἐνταῦθα
οὐδέποτε στηρίζεται ἐπὶ ὑψηλῶν δένδρων, ὅπως
ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, οὔτε ἐπὶ πεσσάλων, ἀλλ'
ἀφίσταται ὄλιω νὰ βίπτῃ τοὺς κλάδους αὐτῆς ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ ἀπλοῦται αὐτόθι. Οὕτω διὰ
τοῦ πυκνοῦ αὐτῶν φυλλώματος καλύπτουσι αἱ
ἄμπελοι ἐντελῶς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους,
τὸ δὲ συνεχές, ὠραῖον καὶ ἡδὺ πράσινον τῶν ἀμ-
πελώνων ἐμποεῖ ἐντόπωσιν ἀπὸ πόρρωθεν ἐπι-
ἀντιτιθέμενον πρὸς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥ-
τον ἐρυθρόφρονον χροίαν τοῦ ἐδάφους.

«Ἡ ἄμπελος φυλλοῦται κατὰ τὸ τέλος τοῦ
Μαρτίου ἢ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου, τὸ δὲ φύλλωμα
αὐτῆς περαμῆναι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Ὀκτω-
βρίου. Κλαδεύεται τὸν χειμῶνα, ἀφαιρουμένων
ὄλων τῶν κλάδων μέχρι σχεδὸν τοῦ χθαμαλοῦ
σταλέρους, ἀφαιμένου μόνον βραχυτάτου μέρους
αὐτοῦ μετ' ὀλίγων κλαδίσκων ὀρθοκαμωμένων.

1. Περὶ Α. Mommsen, Mittelzeiten, σ. 3 καὶ 5, καὶ Haldreich
Naturpflanzen Griechenlands, σ. 90.

Μετὰ τὸ κλάδεμα αἱ αὐλακῆς καὶ οἱ κυ-
ματοειδῶς συσσωρευμένοι σωροὶ τοῦ χύματος
τῶν ἀμπελώνων ἀρδεύονται δι' ὀλίγου ὕδατος.

«Αἱ ἐργασίαι δὲ αὐταὶ γίνονται κατ' ἀρέσκειαν
τὸν Ἰανουάριον ἢ Φεβρουάριον, πάντως ὅμως
κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου εἰσι πεπερατωμένοι.

«Ἀνθεῖ δὲ ἡ ἄμπελος κατὰ τὸ τέλος τοῦ
Ἀπριλίου καὶ τὸ μέσον τοῦ Μαΐου· αἱ δὲ στα-
φυλαὶ πεπαίνονται ἀνιτοχρόνως, κατὰ τὸ εἶδος
τῆς σταφυλῆς καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἀμπελώου. Αἱ
ὡς πρωτόμωτα πεπαίνονται σταφυλαὶ εἶνε εἰ-
δός τι λευκῶν μοσχόσμων σταφυλῶν (μοσχάτο
πρώμο), αἱ κορινθιακαὶ σταφυλαὶ (σταφίδα), καὶ
ἡ σουλτανικὴ σταφυλὴ (ραζικί)· αἱ σταφυλαὶ
αὐταὶ ἔρχονται εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπὸ τοῦ μέσου
ἡδὴ τοῦ Μαΐου ἢ ἰδίως δὲ πέπανσις αὐτῶν
ἀρχεται κατὰ τὸ μέσον ἢ τὸ τέλος τοῦ Αὐγού-
στου. Ὁ τρυγητός συμπύπτει περίπου ἀπὸ τῆς
ἀρχῆς τοῦ Σεπτεμβρίου, κατὰ τὰς θέσεις, μέχρι
τοῦ μέσου τοῦ Ὀκτωβρίου. Κατὰ δὲ τὴν γνώμην
τῶν ἐνταῦθα ἀμπελοργῶν ὠφελεῖ τὰ μέγιστα
τὰς σταφυλάς βροχὴ πρὸ τοῦ τρυγητοῦ ἰκανή,
διότι τότε αἱ σταφυλαὶ διογκοῦνται καὶ γίνον-
ται πολυχυμότεραι.

«Πολλὰ εἶδη σταφυλῶν ἀναλίσκονται μόνον
πρὸς οἶνοποιεῖν, ἀλλὰ μόνον ὡς τροφή καὶ δ-
πώρη. Ἐν ὄλιω δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ φύνται ὑπὲρ
τὰ 40 κυριώτερα εἶδη σταφυλῶν, ἅτινα δὲν εἶνε
ἐνταῦθα ὁ κατάλληλος τόπος ν' ἀπαριθμῶσμεν
καὶ περιγράψωμεν.

«Ἡ οἶνοποιεῖ ἐνταῦθα πρὸ τινῶν ἐτῶν προώδευ-
σε σημαντικῶς. Καὶ ἐξάγεται μὲν πάντοτε ὁ λευ-
κὸς ἄττικὸς οἶνος, ὁ μινύμενος μετὰ ῥητίνης ἐκ
τῆς χλεπίου πίτυος· καὶ παρέχει τὸ εὐχερη-
στότερον εἶδος πρὸς τῷ λαῷ, τὸν ῥητινίτην,
ἀλλὰ περασκευάζονται σήμερον καὶ ἐξαιρέτα
εἶδη λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ οἴνου κατ' εὐρωπαϊκὴν
μέθοδον ἄνευ ῥητίνης. Τὰ καλλίτερα εἶδη τού-
των εἰσὶν ὁ «οἶνος τῆς Κηρησίας», ὁ «τοῦ Φαλή-
ρου» καὶ ὁ «τοῦ Πάρνηθος» (Côtes de Parnès).

«Νεωρὶ εἰσῆχθη καὶ ἡ θεραπεία τῆς σταφίδος
ἐν Ἀττικῇ, μέχρι δὲ τοῦ 1872 κατεῖχοντο
ὑπ' αὐτῆς 107 στρέμματα. (Ἴδε κατωτέρω
στατιστικὰς σημειώσεις.)

Ἐπιτομὴ συνόψεως

Ὁ στρατηγὸς Βρασιδᾶς συνέλαθε ποτε πον-
τικόν. Ὁ ποντικὸς ἐδάγκασε τοῦ ἐχθροῦ του τὴν
χεῖρα, ὥστε ἠναγκάσθη οὗτος νὰ τὸν ἀφήσῃ εἰ-
πών: «Δὲν ὑπάρχει ζῶον, μὴδὲ τοῦ μικροτάτου
ἐξαιρουμένου, μὴ δυνάμενον νὰ σωθῆ, ἐὰν ἀπο-
φασίσῃ νὰ προστατεῖται τὴν ἐλευθερίαν του.»

1. Τοῦτο ἐγίνετο καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι· πρὸς Πλούταρχον
Sympr. Quaest. 3. de Bucholz, die Homerischen Realien, I. Teil.
II. Mep. Die Drei Naturreize nach Homer, σ. 265.) — Διὰ
τοῦτο καὶ ἡ πύτυς καὶ πεύκη ἦσαν ἀφιερῶμεναι τῷ
Βάκχῳ.
2. Περὶ ἀμπελοῦ, ἀμπελοργίας κ.λ. πρὸς Haldreich
Naturpfl. Griechenlands, σ. 14 καὶ Α. Mommsen ἴδ. ἀνωτ.

Περὶ τῆς κομήσεως Ποτότσκα, περὶ ἧς ὁ λόγος κατω-
τέρω, ἐδημοσιεύθησαν διάφοροι πραγματεῖαι εἰς πλείστα
γερμανικὰ περιοδικὰ συγγράμματα καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἔ-
ργα αὐτῶν, Ueber Land und Meer, Dahn καὶ ἄλλα. Ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως αἱ δημοσιεύσεις αὐταὶ διακρίνονται
ἐπὶ τῷ πρὸς τὸ μυθιστορεῖν ἔρωτι τῶν γραφῶντων, περιέ-
χουσι δὲ πολλὰ ξένα ἐπισόδια. Ἐκτενὴ περιγραφήν τῶν
κατὰ τὴν κόμησσαν Ποτότσκα εὗρισται τις καὶ ἐν τῇ Ἱ-
στορίᾳ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγώνος τῆς Γερμανίας τοῦ
Fischer καὶ ἐν τῇ λεξικῇ τοῦ Wurzbach, ὅστις ὅμως ἀφιερ-
βάλλει περὶ τῆς ἀθητικότητος τῶν παραδόσεων τῶν ἀ-
ναρρομένων εἰς τὸν βίον αὐτῆς. Οὐδεμίᾳ ὅμως ἀφιερ-
οῦσα ὑπάρχει ὅτι ἦν Ἕλληνας τὸ γένος καὶ ὅτι ἔρρωσε ποτε
τὸ ὄνομα de Witt. Προσεῖτι πολλοὶ διαδεδομένοι, ὅτι τὰ
ἔργα ταῦτα μαρτυροῦνται ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῶν ἐπισο-
δίων, ὧν μνεία γίνεται καὶ ἐν τῇ ἐπισημῇ βιογραφίᾳ, εὗ-
ρισκονται ἀσμερὸν εἰς χεῖρας τῶν ἀπογόνων τοῦ κόμητος
Ποτότσκα.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΓΡΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ

Η ΚΟΜΗΣΣΑ ΠΟΤΟΤΣΚΑ

[Ἐπίγραμμα.]

Ἦγά τις χρωστηρόγραφος εἰκὼν κρέμαται,
μεταξὺ πολλῶν ἄλλων σκιαγραφίων, ἐν τῷ πα-
ραρτήματι τοῦ νέου ἐν Βερολίῳ μουσείου, ἔνθα
εἰσὶν ἀποτεθησχυρισμένα τὰ ἀριστουργήματα
τῆς χαλκογραφίας. Πρὸ πολλοῦ ἐφείλκυσε ὁ
πίναξ οὗτος τὴν προσοχὴν τῶν εἰδημόνων καὶ
τῶν ἐραστῶν τῶν ὠραίων τεχνῶν. Πάντοτε σχε-
δὸν βλέπει τις ἱσταμένους πρὸ αὐτοῦ, μετὰ τῆς
περασκευῆς τῶν, ζωγράφους ἀμφοτέρων τῶν φύ-
λων, οἵτινες διὰ ζωηρῶν χρωμάτων ἀντιγρά-
φουσι τὴν ἐσθεσμένην εἰκὼνα. Παρίστη δὲ αὕτη
κεφαλὴν γυναικὸς, ἐξόχου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν,
μυθώδους καλλονῆς. Ἐπὶ μορφῆς ὡς μάρμαρον
λευκῆς ἀπαστράπτουσι ἀκτινοβολοῦ μέλανες
ὀφθαλμοί· ρίς ἑλληνικωτάτη τὴν ῥυθμὸν, ὡσεὶ
ἦν εἰργασμένη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πραξιτέλους, πα-
ραεῖαι ὁμοιάζουσαι πρὸς λευκόχροα ῥόδα, καὶ
χεῖλη πρὸς κάλυκα πορφυροῦν ἐπιθέτουσι τὴν
σφραγίδα τῆς τελειότητος. Ἡ μέλαινα καλ-
λιπλόκαμος κόμη περιβάλλει ὡς πυκνὸς πέ-
πλος τὴν χαρίεσσαν μορφήν, φέρουσα, ὡς μόνον
στολισμὸν, ἀρελῶς περιδεδεμένην κυανῆν τα-
νίαν. Ὅταν βλέπῃ τις τὴν εἰκὼνα τῆς ἡρώιδος
ταύτης ἐκτεθειμένην εἰς τὰς ὀλέους μεταξὺ ἄλ-
λων ἀριστοτεχνημάτων, ἀποκλίνει νὰ ἐκλά-
βῃ αὐτὴν ὡς λαμπρὰν ἐπιπόνησιν καλλιτέχνου·
καὶ μ' ὄλον τοῦτο, αὕτη ἀνῆκε ποτε εἰς τὴν πραγ-
ματικότητα. Καὶ τῷ ὄντι ἤθελε τις πιστεύσει
ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ περὶ τῆς τύχης τοῦ πρωτοτύ-
που διαδόσεις ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς χώρας τῶν
ὄνειρων. Αἱ περιπέτειαι αὐτῆς εἶναι τόσον πα-
ράδοξοι, τόσον ἀπίθανοι, ὥστε ὁμοιάζουσι πρὸς
παράτολμον μυθιστόρημα.

Ἡ κόμησσα Σοφία Ποτότσκα (Potocka), ὡς
ὀνομάζεται ἡ ὠραία αὕτη γυνὴ, ἐκίνησε τὸν
θαυμασμὸν τῶν διασημοτέρων αὐτῆς συγγρό-
νων, τοῦ κόμητος de la Garde, τοῦ πρίγκηπος
Ligne, τοῦ Κ^{ου} von Varnhagen καὶ ἄλλων.
Κατὰ τὰς μαρτυρίας δὲ αὐτῶν ἀφηγούμεθα ἀ-
πλῶς τὸν βίον τῆς, ἄνευ ξένων καλλωπισμῶν.

Περὶ τὸ ἔτος 1786 ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει
πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ὁ κύριος du Barry.
Διερχόμενος δὲ ποτε μίαν τῶν ῥυπαρωτέρων ἀ-
γυιῶν τῆς ὀθωμανικῆς πρωτεύουσος συνάντησεν
ὀμάδα μικρῶν παιδιῶν, τὰ ὅποια ἐπαίζον. Με-
ταξὺ δὲ αὐτῶν μεγίστην τῷ προῦξένησεν ἐντύ-
πωσιν χαριέστατόν τι κοράσιον, δεκατετραετὸς
τὴν ἡλικίαν. Τὸ εὐγενὲς καὶ λεπτοφυὲς ἀνά-
στημα τῆς νεανίδος, ὡς καὶ ὁ κανονικὸς τύπος
τοῦ προσώπου αὐτῆς ἐμαρτύρουσαν ἀλανθάστως
ὑπὲρ τῆς γνησίας ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῆς. Ὁ
πρεσβευτὴς, καταγοητευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξαιρετικοῦ
κάλλους τοῦ κορασίου, ἀπεράσισεν πάραυτα νὰ
υἰοθετήσῃ αὐτὸ ἀνεζήτησεν ὅθεν τοὺς γονεῖς
τοῦ καὶ προσέφερεν αὐτοῖς ποσὸν τι χρημάτων,
ὅπως ἐμπιστευθῶσιν αὐτῷ τὴν θυγατέρα των.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνὴρ ὑψηλῆς περιουσίας καὶ
κάτοχος μεγάλης περιουσίας, οἱ πένητες γονεῖς
ἐνέδωκαν ἄνευ πολλῶν δισταγμῶν, ἐπὶ τῷ
ὄρω ὅτι ἡ θυγάτηρ των ἤθελε τύχει ἐπιμε-
μελημένης ἀνατροφῆς. Ἡ τιμὴ τῆς μικρᾶς Σο-
φίας δὲν ὑπερέβαινε τὸ εὐτελὲς ποσὸν τῶν
1,500 γροσίων. Ἐν τούτοις αὕτη ἔμενε νύμφαρι-
στημένη ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς γαλλικῆς πρεσβείας.
Τῇ ἐδόθησαν παιδαγωγός καὶ πολυτελῆ ἐνδύ-
ματα, οἱ δὲ συγγενεῖς τῆς τὴν ἐπισκέπτοντο
συνεχῶς. Μετὰ δύο ἔτη ἡ Σοφία ἐξέμαθε τὴν
γαλλικὴν, ἀπέκτησε δὲ τὰς ἀπαιτούμενας γε-
νικὰς γνώσεις, τὴν τοῦ ἡθους εὐπροσηγορίαν,
τὴν περὶ τοὺς τρόπους κομψότητα ὡς καὶ τὴν
ἔξιν τῆς ἐν τῇ ἀνωτάτῃ κοινωνίᾳ καθιερωμένης
ἔθιμοτυπίας· ἀλλ' ἡ τύχη αὐτῆς ὑπέστη ταχέως
μεγίστην μεταβολήν.

Ὁ γάλλος πρεσβευτὴς ἀνεκλήθη ἀπὸ τὴν ἐν
Κωνσταντινουπόλει θέσιν του, ὅπως ἀνατεθῆ
αὐτῷ σπουδαιοτέρα ἐντολὴ ἐν Βερσοβίᾳ καὶ
Βερολίῳ. Παρέλαθε δὲ ἔκωσεν καὶ ἀδημονοῦ-
σαν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Σοφίαν, ἥτις ἦτο ἀπαρα-
μύθητος ἐπὶ τῇ στερησει τῆς μητρὸς τῆς. Ἡ ὑ-
πὲρ πάσαν φαντασίαν ἐπίπονος ὁδοιπορία, ἐγέ-
νετο διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἐν τῇ παρὰ
τὰ ῥωσικὰ σύνορα κωμοπόλει Ποδόλσκι ὁ κύριος
du Barry διέκοψε τὴν κοπιώδη πορείαν του
πρὸς μικρὰν ἀναψυχὴν, συνῆψε δὲ πολλὰς σχέσεις
μετὰ τοῦ φρουράρχου, τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου
de Witt, ἀπογόνου τοῦ περιφανοῦς ἐκείνου ἄρ-
χοντος τῆς Ὀλλανδίας. Ὁ Ἰωάννης de Witt,
εὐσώμος καὶ γενναῖος ἀξιωματικὸς, καίπερ
πολὺ πρεσβύτερος αὐτῆς, ἠγάπησεν ἐμμανῶς
τὴν ὠραίαν Ἑλληνίδα. Ἐπωφεληθεὶς δὲ ἡμέραν
τινὰ τῆς ἀπουσίας τοῦ πρεσβευτοῦ, ὅστις εἶχεν
ἐξέλθει εἰς μακρὸν ἐπίπατον, ἔκλεισε τὰς
πύλας τοῦ φρουρίου, ἀνείλυσε τὰς γεφύρας καὶ
προσκαλέσας τὸν ἱερέα τοῦ στρατῶνος ἐπέτα-
ξεν αὐτῷ, τῇ συναινέσει τῆς Σοφίας, νὰ τελέσῃ
πάραυτα τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Ἐπιστρέ-
ψας ὁ κύριος du Barry εὗρε τὴν εἴσοδον ἀ-

πιγορευμένην· ὁ δὲ στρατηγὸς de Witt πέμψας αὐτῷ τὰς ἀμάξας, τὰς ἀποσκευάς του, τὰ κατὰ καιροῦ πρὸς τὴν Σοφίαν δωρὰ του, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ποσὸν, ὅπερ ὑπῆρξε ποτε τὸ ἀντιτιμον αὐτῆς, συνεβοήλευσε τῷ ἐξηγριωμένῳ πενθερῷ του νὰ ἀναχωρήσῃ ἐπὶ τάχιον. Ἡ Σοφία ὅμως διεβίβασεν αὐτῷ εὐχρηστίηριον ἐπιστολήν, ἐκφράζουσα τὴν εὐγνωμοσύνην της διὰ τὴν μέχρι τοῦδε πρὸς αὐτὴν πατρικὴν στοργὴν του καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρούσα τὴν ἐλπίδα ὅτι ἤθελε τύχει συγγνώμης διὰ τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν τῷ προξένησεν. Ἄλλ' ὅμως αἱ φιλοφρονητικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις δὲν ἴσχυσαν νὰ καταπραῖνωσι τὴν ὀργὴν τοῦ πρεσβυτοῦ. Ὁ ἰδιότροπος καὶ δεσποτικὸς γέρον, πνέων μένεα κατὰ τοῦ αὐθάδους γαμβροῦ του, ἠναγκάσθη νὰ ἐνοήσῃ ὅτι δὲν εἶχεν οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς θετῆς θυγατρὸς του, νενυμφευμένης ἤδη οὕσης. Ἠσπάσθη ὅθεν, ἐκὼν ἄκων, τὴν γνώμην τοῦ Ἰωάννου de Witt καὶ ἐπληθύνθη μόνος εἰς Πρωσίους.

Οἱ νεόνυμφοι ἔξωκον λίαν εὐτυχεῖς· μετὰ παρέλευσιν ἔτους ἀπέκτησαν υἱόν, ὅστις βραδύτερον, ὡς στρατηγὸς, παρέστη κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ σύνοδον (1814), προκαλέσας τὸν θαυμασμὸν ἀπάντων διὰ τῆς ἐκτάκτου ἀρρενωπῆς καλλονῆς του.

Ἡ ὠραία Σοφία εἰσῆλθε πρὸς τὸν συζύγου της εἰς τὴν ἀνωτάτην κοινονίαν· ὁ de Witt ἠγάπα νὰ δεικνύῃ τὴν γυναικῆά του καὶ νὰ ἐναθροῦνηται ἐπ' αὐτῇ. Πάντες ἐκλινον γόνυ πρὸς αὐτῆς. Ἠγεμόνες, ποιηταί, ζωγράφοι, γλύπται, πάντες ἔμενον κατεγοητευμένοι ὑπὸ τῆς καταπληκτικῆς καλλονῆς της. Τὸ βλέμμα αὐτῆς εἶχε τι τὸ ἐπιτακτικόν, ὡς τροπαιοῦχου νικητοῦ, πεποιοῦτος ἐπὶ τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης. Ὁ ματαιόφρων στρατηγὸς ὑψοῦντο ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς συζύγου του, ἐπαναπαύμενος ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελεν ἀνακαλύψει ἀκάνθας εἰς τὸ περιληφμένον αὐτοῦ βόδιον. Θυμιάζων αὐτὴν ἀπεθαύμαζε καὶ ἐκυτῶν, ὅτι, καίπερ ὢν ἐν προκεχωρημένῃ ἡλικίᾳ, ἔλαθε σύζυγον τὴν καλλίστην τῶν γυναικῶν τῆς ὑψηλίου. Πλὴν ἡ εὐτυχία αὐτοῦ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Καὶ ἔμενε μὲν ἡ Σοφία κατ' ἀρχὰς ἀπαθὴς πρὸς τὰς περιστοιχοῦσας αὐτὴν κολακείας, μὴ ἀξιοῦσα προσοχῆς τὸ σμῆνος τῶν θαυμαστῶν της, ἐγνώρισεν ὅμως μετέπειτα τὸν κόμητα Φήλικα Ποτότσκη. Οὗτος ἦν ὁ πρῶτιστος καὶ κραταιώτατος τῶν ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Πετρούπολεως μεγιστάνων, διαπρέπων μεταξὺ πάντων ὡς ἐκ τῆς εὐειδοῦς μορφῆς του, τῆς κομψότητος καὶ εὐγενείας τῶν ἤθων καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, διὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς τύχης καὶ τοῦ γένους. Ὑπερμέτρως δὲ πλούσιος ὢν ὁ κόμης δὲν ἤτο εἰθισμένος νὰ ἐπιβάλλῃ σιγὴν εἰς τὰς ἐπιθυμίας του. Μεθῶν λοιπὸν ὅτι ἡ περικαλλῆς καὶ θελακτικὴ αὐτῆ γυνὴ ἀντηλλάγη ποτὲ ἐπὶ χρυσῷ, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς τὴν δοκιμὴν. Θέ-

σας ὅθεν ἐντὸς κιθωτίου δύο ἑκκομμύρια φλωρινίων, ἐντὸς δὲ ἄλλου δύο πιστόλια πλήρη, ἔσπευσε μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν de Witt, ὅστις, κατὰ θετικὰς πληροφορίας, διετέλει τότε ἐν μεγίσταις οἰκονομικαῖς δυσχερείαις. Βεβαίως δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐκλέξῃ τις μεταξὺ τῶν δύο κιθωτίων, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἐνοήσας ἐκ τῆς μελαγχολίας τῆς συζύγου του, ὅτι καὶ αὐτὴ συνεπάθει κρυφίως πρὸς τὸν κόμητα Ποτότσκη, προτίμησε τὸ ἐπχωγόν ἀργύριον, ἀντὶ νὰ δράμῃ εἰς τὸ πεδίον τῆς τιμῆς.

Χαίρων τὴν εὐνοίαν τῆς αὐτοκρατορίας Αἰκατερίνης ὁ κόμης κατώρθωσεν εὐκόλως νὰ ἐκδοθῇ παρ' αὐτῆς ψήφισμα διαζυγίου, συνυπογραφέντος ὑπὸ τῆς Σοφίας καὶ τοῦ ἀνεξίκακου γέροντος de Witt. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ κόμης Ποτότσκη, περιβαλὼν τὴν νεκρὰν σύζυγον του δι' ἡγεμονικῆς πολυτελείας, τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Πετρούπολεως, ἐνθα ἐπωνόμασαν αὐτὴν «ἀκτινοδόλον Νηρηίδα» ὡς ἐκ τῆς πληθῆος τῶν ἀδελφάντων, οἵτινες πάντοτε περιεκόσμουσαν αὐτὴν. Μέχρι τῆς σήμερον ἐξυμνεῖ ἡ φήμη περιδέραιόν τι τῆς κομῆσης, συγκείμενον ἐξ ἑκατὸν μαργαριτῶν ἰσομεγέθων πρὸς λεπτοκάρυκα, τοὺς ὁποίους ὁ βαθύπλουτος κόμης συνήγαγεν ἐκ τῶν ἄκρων τῆς γῆς. Ἡ τιμὴ ἑκάστου αὐτῶν ἀνῆρχετο εἰς 4000 λουδοβίκεα. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ὑπερηγάπα τὴν Σοφίαν· ἐσκέφθη μάλιστα νὰ ἐγκαθιδρύσῃ αὐτὴν βασιλίσσαν τῆς Πολωνίας ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν κόμητα, ὅστις ἐστράτευσε τότε κατὰ τῆς πατρίδος του ὑπὲρ τῶν συμπερὸντων τῆς βωσσιακῆς δυναστείας. Εἰς χορὸν τινα ἀποβαλοῦσα ἡ Αἰκατερίνη τὸ ἐκυτῆς διάδημα, ἐπέθηκεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κόμητος, λέγουσα: «Ἴδου ὠραῖον στέμμα διὰ τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας!»

Ἐν τούτοις ὁ κόμης Ποτότσκη μετὰ τὸν δευτέρου δικμαλισμὸν τῆς πατρίδος του ἐγκατέλειπε τὴν Αὐλὴν τῆς Ρωσσίας, καὶ προσεπάθησε, πλὴν εἰς μάτην, νὰ ἐπικρατήσῃ τὴν συμπάθειαν καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν συμπατριωτῶν του. Οὗτοι ἐδήμεισαν τὰ κτήματά του καὶ ἀπεποιήθησαν περιφρονητικῶς τὴν σύμπραξίν του εἰς τὸν ὑπέρτατον περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Ἀφ' οὗ ὅμως ἠττήθη ὁ Κοσιουσκός (Kosciusko) εἰς τὴν ἐν Ματσειγιόβιτσι (Maciejowice) μάχην, καὶ ἀνερώνησε μετὰ διάτρητον στήθος τὸ σπαραξικάρδιον ἐκεῖνο: «Finis Poloniae», ὁ κόμης Ποτότσκη καὶ πάλιν ἐπεζήτησε τὴν εὐνοίαν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐλπίζων νὰ τῷ ἀποδοθῶσι συνάμα καὶ αἱ ἀπέραντοι αὐτοῦ ἰδιοκτησίαι. Κατωρθώσας δὲ νὰ διευθετήσῃ ἐκ νέου τὴν κολοσσικαίαν περιουσίαν του ἀπεβίωσε τῷ 1805. Εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς ὠραίας συζύγου του δύο υἱοὺς, τῶν ὁποίων οἱ ἐγγονοὶ ζῶσι τὴν σήμερον ἐπὶ ἐν Ρωσσίᾳ. Εἰς αὐτῶν ἦτο προσκεκολλημένος εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς αὐτοκρατορίας

τῆς Γερμανίας, κατὰ τὰς ἐν Βιέννῃ τελετὰς, ἐν καιρῷ τῆς ἐκθέσεως τοῦ 1873. Τὰ ἐν Γαλλικῇ ὅμως κτήματα αὐτῆς ἀπώλεσεν ἡ οἰκογένεια τῶν Ποτότσκη τῷ 1830, διότι οἱ τότε κόμητες μετέσχον τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ἐπαναστάσεως· ἐγένοντο δὲ ἅπαντα ἰδιοκτησίαι τοῦ κράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα Σοφιόφκα.

Ἡ Σοφία ἐναπέμεινε χήρα ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ κάλλους αὐτῆς, οὐσὶ μὲν τρικονταετίαι, ἀλλὰ δὲν ὑπανδρεύθη. Δὲν ἀφιέρωσεν ὅμως διὰ τοῦτο τὸν βίον της εἰς πένθημον καὶ μονήρη ἡρεμίαν, ἀλλὰ, καὶ περ παραδεδομένη εἰς τὰς ἀνημνήσεις τοῦ παρελθόντος, ἐξηκολούθησε, χάριν τῶν τέκνων της, νὰ ἀπολαύῃ τῶν προνομίων τῆς ὑψηλῆς θέσεως, ἣν κατεῖχε, δικαιομένη ἐν πάσῃ τῇ πολυτελείᾳ καὶ λαμπρότητι τῶν προτέρων ἡμερῶν, ἀφοσιωμένη δὲ πρὸ πάντων τῇ λατρείᾳ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ. Διέμενε δὲ ἔκτοτε ἐν τῷ μεγαλοπρεπῶς μεγάρῳ Τουλτσίν ἐν Ρωσσίᾳ, τοῦ ὁποῦ οὗ παράδεισος κατέστη περιβόητος διὰ τὰς πολυδαπάνους φυτείας καὶ τοποθεσίας του. Δύω χιλιάδες δούλων εἰργάσθησαν ἐπὶ δέκα ἔτη πρὸς καταρτισμὸν αὐτοῦ καὶ οὕτως, ὡς ἐκ μαγείας, ἀνεράνησαν, ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀγῶνι πεδιάδι τῆς Ρωσσίας γραφικώτατα συμπλέγματα βράχων, ὀρεινῶν καταρράκτων, χλοερῶν ἐκτάσεις καὶ ὑψηλὰ βαθύσκια δένδρα. Λευκοὶ ἔλαροι ἀνεζωογονοῦν τὸ ἄλσος, ἐπιχρυσὰ δὲ ἐνετικὰ ἀκάτια καὶ μέλανες κύκνοι περιέπλεον ἐξ ἀμίλλης τὰς τεχνητὰς λίμνας τοῦ δάσους. Ἀγγλοὶ καὶ Γάλλοι ζωγράφοι διέτρισον πάντοτε ἐκεῖ, ἵνα ἀντιγράψωσι τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης καὶ ἀποστείλωσι πανταχόσε πρὸς ἀπομίμησιν. Ἐθὸς ὑπῆρχεν ἐν Τουλτσίν νὰ πνηγυρίζωσιν ἐκαστὴν ἡμέραν ὡς ἐορτήν. Ἀκμπρὰ πυροτεχνήματα διετάρκτον συρίζοντα τὴν σιγὴν τῆς νυκτὸς, χαρμῶσυνον δὲ συναυλίαι προσεῖλικων τού· ξενίζομένους εἰς χορὸν. Οἱ ξένοι συνέρρον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἵνα ἴδωσι τοὺς θαυμασίους κήπους τῆς νέας Ἀριίδας καὶ ἀπολαύσωσι τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἡγεμονικῆς αὐτῆς φιλοξενίας.

Ὁ κόμης de la Garde ἀνῆκεν εἰς τὴν χορείαν τῶν πλέον ἐνθέρμων πνηγυριστῶν τῆς ὠραίας Ποτότσκα· περιέγραφε δὲ αὐτὴν ὡς ἐξῆς: «Ἐρασμιώτερον πλάσμα τῆς πολυμνήτου κομῆσης Σοφίας οὐδὲ ἄπαξ ποτὲ ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τεσσαρακονταετίαι ἤδη ἐξήσκει μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν περιστοιχοῦντων αὐτὴν, τῶσιν διὰ τῆς καλλονῆς της, ὅσον διὰ τῆς φιλοφροσύνης της. Οἱ κανονικοὶ χαρακτῆρες καὶ ἡ περιλαμπρῆς λευκότης τοῦ προσώπου της, οἱ μέλανες φλογεροὶ ὀφθαλμοὶ της, τὸ λεπτοφυὲς καὶ χάριεν ἀνάστημα ὡς καὶ ἡ ἁρμονία τῆς ὄλης μορφῆς της παρίστανον ἐν τῇ πραγματικότητι σύνολον ἐφάμιλλον τῆς ἰδανικῆς ἐκείνης καλλονῆς,

τὴν ὁποίαν ἀπεικόνισαν οἱ γλύπται τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὡς ἀνεφικτον ἀπαυγὴν τῆς ἀκρας τελειότητος. Ὁλοκλήρους τόμους πρέπει νὰ γράψῃ τις, ἂν θελήσῃ νὰ παραστήσῃ ἀκριβῆ εἰκόνα τοῦ τερπνοῦ καὶ ποικίλου βίου, ὃν διήγον οἱ κάτοικοι τοῦ Τουλτσίν. Ἡ Σοφία βλέπουσα ὀπίσθην λατρεῖαν τῇ προσήνεγκον οἱ περὶ αὐτὴν, ἐδικαιοῦτο νὰ πιστεύῃ ὅτι ἦτον ὑπεράνθρωπὸν τι ὃν, μὴ ὑποκείμενον εἰς τοὺς νόμους τοῦ διεπόντος τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἦτο ὅμως, οὕτως εἰπεῖν, ματαιόφρων, ἀλλὰ συνειδυὶα τὰ ἔξοχα πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα τῇ ἐδώρησεν ἡ φύσις, ἐδέχετο μετὰ γλυκύτατον μειδιάμα τὰ θυμιάματα, τὰ ὁποῖα τῇ ἀνεπέμποντο πανταχόθεν. Ἐλεήμων καὶ γενναϊόδωρος ἐξηγόραζεν ἐκαστὴν ἡμέραν τοῦ ἀμερίμου καὶ εὐδαίμονος βίου της διὰ νέας τινος εὐεργεσίας. Μόνη ἠσχολεῖτο περὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν Γαλλικῇ κτημάτων της, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἀπαρτίσωσιν αὐτόχρονα μικρὸν βασίλειον. Προσεπάθει δὲ παντὶ σθένει νὰ ἐλαφρύνῃ τὴν σκληρὰν καὶ βαρεῖαν τύχην τῶν δούλων της καὶ ὑπεστήριξε διὰ πάσης θυσίας τὴν γεωργίαν. Ἐν τῇ κτηγετικῇ ἀμάξῃ της ἡ ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς δρμητικῆς ἵππου διέτρεχε τὰς ἀπεράντους ἰδιοκτησίας της, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπιβλέπῃ ἰδίως ὄμμασι πάντα. Μόνη ἡ ἐσπέρα ἀφιερῶτο εἰς παντὸς εἶδους διασκεδάσεις, χοροῦ, συναυλίας, θεατρικὰς παραστάσεις εἰς πάσαν γλώσσαν· τούτας δὲ ἠδύοκει ἐνίοτε ἡ κόμηςσα νὰ ἐπικαλλῶν, μετέχουσα αὐτῶν αὐτοπροσώπως.»

Ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωπος μονάρχης Ἀλέξανδρος Α', ἐκτιμῶν τὰς εὐγενεῖς διαθέσεις καὶ τὴν πρὸς τὸ εὐεργετῆν κλίσιν τῆς Σοφίας, μεριμνῶν δὲ καὶ περὶ τῆς πασχούσης ὑγείας της, ἐδώρησατο αὐτῇ πρὸς ἐνδειξὴν ἰδιαζόντος σεβασμοῦ ἐκτετατημένην ἐπιθαλάσσιον κοιλάδα, μετὰ δὲ δύο ἀκρωτηρίων, ἐν Κριμαίᾳ, ὅπως, ἀναπνέουσα τὴν ζωογόνον αἶραν τῆς θαλάσσης, ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν κλίματος εὐκρατοῦς καὶ τερπνοῦ ὡς τὸ τῆς πατρίδος της. Διαμένουσα ὅθεν ἡ Σοφία ἐν τῇ ἐκεῖ ἰδιοκτησίᾳ της, διεχάραξεν αὐτῇ μόνη τὸ σχέδιον τῆς μόλις ἀναπτυσσομένης κωμοπόλεως, ἐπιτηροῦσα μόνη πάσαν ἐργασίαν. Πολλάκις ὅμως κρυφίαις τὴν λύπην κατεκυρίευσεν τὴν ὠραίαν Ἑλληνίδα. Πολλάκις ἐθεάθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς τῶν ἀκρωτηρίων, ἀναζητοῦσα εἰς τὸν ὄριζόντα, ὡσπερ ἡ Ἰριγένεια, μετὰ δακρύνοντας ὀφθαλμοὺς τὰς ἑλληνικὰς ἀκτὰς, ἐπαναλαμβάνουσα μετ' ὑποτρέμουσαν φωνὴν τὸ περιληφμένον ὄνομα τῆς μητρὸς της, καὶ ἀναπολοῦσα καθ' ἑαυτὴν τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας τῆς παιδικῆς της ἡλικίας, ἃς εἶχε διέλθει ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος. Ἐπὶ τῇ ἐπῆλθε μάλιστα ἡ ἰδέα νὰ ἀνοικοδομηθῇ ἐπὶ τοῦ προσοριστοῦ ἐκεῖνου χώρου μεγάλην πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει νὰ ἐπονομάσῃ Σοφιάπολιν, καὶ ὅπου

εσκόπει να παράσχη άσυλον εις αγαθός, ενάρτου; και φιλοπόνους οικογενείας. Φλεγόμενη υπό του διακαούς πόθου του να βλέπη την εύτυχίαν άντανακλωμένην επί των προσώπων των περι αυτήν, υπερεπλήρου των ευεργετημάτων της τούς πένητας και δυστυχείς' έτιμήθη δε ώς άγία γυνή.

Η Σοφία πόλις δεν εκτίσθη' άλλ' ίσως οι θησαυροί της Σοφίας δυσκόλως ήθελον επαρκετεί προς πραγματοποίησιν τόσφ μεγαλεπήδου επιχειρήσεως.

Τφ 1822 κατελήθη υπό σθητικής νόσου, ήτις ήνάγκασεν αυτήν να σπεύση προς θεράπειαν παρά τοίς περιθουλήτοις τότε ίατροίς: Hufelund και Horn, εν Βερολίω, όπου, και περ προβεδνηκυία την ήλικίαν, έτυχεν άσμένου υποδοχής. Αί επιστημονικαί όμως γνώσεις των έξόχων τούτων ίατρών δεν ήδυνήθησαν να άποτρέψωσι τον κίνδυνον. Η Σοφία Ποτότσκα απέθανεν εν Βερολίω, τφ 1823.

Η χαρίεσσα εικών αυτής άνευρέθη μεταξυ των άριστοτεχνημάτων του πρίγκιπος Έρρίκου της Πρωσίας. Κατά πζσαν δε πιθανότητα, έδωρήθη μετέπειτα υπό της αυτοκρατορικής οικογενείας εις τό εν Βερολίω μουσειον.

K. E. P. P.

ΟΙ ΕΠΑΙΤΑΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Άλλ', εάν κατατάξωμεν μεταξυ των επιτηδεύματων και τό της επιτείτας, θα κινήσωμεν τον γέλωτα άρά γε ή τον οίκτον του άναγνώστου; Ναι, οι ζητιάνοι άποτελοϋσιν εν Κωνσταντινουπόλει ενάριθμοι (συντεχνίαν, έχουνι τούς κανόνες των, τούς ματιστώρας των, και πρό πάντων τον κορυφαίον της συντεχνίας, τον Πρωτομαγίστωρα! Ηκουσέ τις πάντως και είδε τον τυφλόν εκείνον προσδύτην, ψαλμωδούντα μετά φωνής λιγυράς τό κλασικόν εκείνο θρηνητικόν του άσμα:

Μέρα και νύκτα εις τά σκοτεινά είμ' ο καυμένος!

Κόσμον άκούω, και κόσμον δεν βλέπω κτλ.

και τάς γυναίκας, παντού εύσυμπαθήτους και φιλοπτώχους, εν Κωνσταντινουπόλει δε πολύ φιλοπτώχευτας, ίσως διότι τή της τύχης παλίντροπον, και μάάλιστα δια τάς πυρκαϊάς, είν' επισημητότερον, ν' ανοίγωσι, τίς ταχύτερον, τάς θύρας ή τά παραθύρα, και να γεμίζωσι κομματίων ή κεραμτίων την πήραν και τό θυλάκιον του τυφλού. Αί! ο τυφλός ούτος είνε των ζητιάνων ο Πρωτομαγίστωρ' αυτός δίδει τό δικανίκιον, ώς εάν είπωμεν τον πηχυν, τό δίπλωμα εις τούς έγκριθέντας έταίρους' άνευ της άδειας αυτού δεν δύναται ζητιάνος να επαιτήση παρά των εκκλησιών τάς θύρας, διότι όλα των συνεταιρών τά δικανίικα έγείρονται εναντίον του, και ο κεραϊάς (έχουσι, καθώς όλαί αι συντε-

χνίαι, και κεραϊάν) τον σύρει έξω της χορείας. Εάν δε έχη τις περιέργειαν και του βαστρά ή καρδιά, ήμπορεί να υπάγη τό έσπέρας μιας δευτέρας (διότι ή Κυριακή των Ζητιάνων είνε, γνωστόν και φυσικόν τουτο, ή δευτέρα) ή μεγάλη έορτή, εις την ζητιανοφωλεάν, οίκίαν υπερεκτεταμένην εν τφ Διπλοφανάρω ή τφ Σκορδαλιά-μαχαλέ, άποφέρουσα εις τον ιδιοκτήτην ούκ εύκαταφρόνητον εισόδημα, και θέλει ίδη τούς ταλανίζομένους τούτους πτωχούς τραγωδούντας, γελώντας, άστειζομένους, φιλονεικούντας, μεθύοντας, άτακτούντας, εύθυμότερον παρ' άλλων ούδεις των άλλων πτωχών, των αληθώς δυστυχών' θέλει παρυσυθη εις τούς γάμους τυφλής μετά χωλού ή τανάπαλιν. Ίδίως δε την 12 του Νοεμβρίου, καθ' ήν τελείται ή μνήμη του Αγίου Ίωάννου του Βλεβήμονος, του πάτρωνος των έπικαιτών, όλον τό Ζητιανολόγιον, καθαρίως ένδεδυμένον, άρ' ού πκηγηυρίση από πρωίας δια λειτουργίας αρχιερατικής και άρτοκλασίας την έορτήν, να συνέλθη τό έσπέρας εις κοινήν τράπεζαν, διαψιλώς, εάν ούχι άβρώς, έρωδιασμένην εξ έρνου, ήτις εκτρέπεται πολλάκις εις όργια. Άς ζητήση εκεί την οίκίαν του Πρωτομαγίστωρος, και θέλει ίδη αυτόν άρχοντικώς ένδυμένον και καπνίζοντα εις την κόγχην του' την δε γυναίκα και τάς θυγατέρας του πούσους κεκοσμημένας' εξετάσας δε, θέλει μάθη ότι εκάστη των θυγατέρων έχει ποσία 30—40 χιλιάδας γρόσια. Όλα ταύτα δεν είνε πρωτάκουστα' άνάγνωθι την Αδ.ήν των Θαυμάτων (Cour des Miracle-) του Βίκτωρος Ούγου' ή μάλλον άκούσωμεν τί λέγει περί των εν Λονδίω Ζητιάνων ο Colghoun, εις των άρχόντων της Βαβυλωνος εκείνης: «Έκτός των είκοσι χιλιάδων άτόμων, τά όποια έξυπνοϋσι καθ' ήμέραν εν Λονδίω, χωρίς να ήξούρωσι πόθεν θα προμηθευθώσι την τροφήν των και ποϋ θα κοιμηθώσι τό έσπέρας, υπάρχουν δεκαέξ χιλιάδες επαίται, οργανισμένοι εις συμμορίας, κατά τό μάλλον ή ήττον πολυαριθμούς, οίτινες εκμεταλλεύουσι τάς διαφόρους της πόλεως συνοικίας, διαπανδόντες, καθ' ύπολογισμόν, δύο—τρία σελίνια την ήμέραν. Συνέρονται δε άπξξ του έτους εις γενικήν συνέλευσιν, όπου συζητοϋσι περί των συμφερόντων του έσραφίου. Ο James Turner, επαίτης πάνυ γνωστός εν Λονδίω, εξοδεύει καθ' έβδομάδα πενήτηκοντα σελίνια' εκτιμά δε την αξίαν του χρόνου του εν σελίνιον την ώρα, ώστε πρέπει ν' άποταμιεύη και περίσσευμα. Η σύζυγός του έχει διδασκλήριον επιτείτας δια τά κοράσια, όσα θέλουσι να επιδωθώσιν εις τό επικερδές τουτο επάγγελμα κτλ.» Παντού τά πάντα.

Οί επαίται και τά βάρια αυτών μάς ένθυμίζουσι τούς παλαιοπόλας και άπορουχοσυνάκτας, και αυτοί μάς επανφέρουσιν εις τό εν Κωνσταντινουπόλει Ψειροπαζάρον, τό όποιον και έδώ,

καθώς εις όλας τάς μεγαλοπόλεις, είνε άξιον της σπουδής του φιλοσοφούντος περί των άνθρωπίνων, διότι εις αυτό κατασταλάζουσιν όλων των κοινωνικων βαθμών αι διακρίσεις' εκεί διαλύεται ο καπνός του καινού δοξαρίου' εκεί ήπτονται τά άπανθήσαντα κοσμήματα της άνθρωπίνης ματαιότητος. Έκει, και μάάλιστα πριν άφήσωσιν οι Τοϋρκοι τά πλατέα και άνθοβαθή εκείνα περιβόλαιά των, έπρεπε να παρυσυθη τις την παρκομηνήν μπαϊραμίου, ίνα ίδη τούς τσοχαδαράλους των ύπουργών και παρυσουργών (έκαστος αυτών έστυρε κατόπιν του δέκα είκοσιν, εκτός τοςούτων άλλων, τούς όποιους έπρεπε κατ' οίκον, μόνον προς επίδειξιν) προσερχομένους φαιδροείμονας και λαμπρούς μετά της παλαιάς ξεθωριασμένης φορεσίας των υπό μάλης, ήν εξεδύθησαν πρό μικρού εις τό λουτρόν, να εκποιώσιν αυτήν δια κομμάτι ψωμί' εκεί έφάνταζε περίοπος και ή μηλωτή του φθισικού Βοεβόδα, και τό τετράκις ή πεντάκις μεταχρωματισθέν μινίσιον του Κοτζαχγιάνη, άρ' ού εκάλυψε τά νύκτα τριών μεκτέριδων' εκεί ο ξεπεσμένος κιατίμπης, έκβάλλων τό κατεσχισμένον αυτού περιβόλαιον, ένεδύετο άλλο, γ'ιερώτερον τουλάχιστον, εάν ούχι καινούργιοτερον. Άλλά τά παλαιόρουχα, όσα συνάζουσιν οι Ίουδαίοι βουχοσυνάκται, είνε και του Ψειροπαζάρου αυτού άνάξια, όθεν και δεν καταντώνσιν έως εκεί. Έκείνα έχουσιν άλλον προσδιορισμόν' εκείνων τά μέν βαμβάκια (άδιάφορον εν ήνε χολερικών ή πανουκλιασμένων) γεμίζουσι τούς έτοιμούς σιλτέδες και τά παπλώματα και τά προσκεφάλαια των έπτακισυριών μεκικάριδων, οι όποιοι κατοικοϋσιν εις τά χάνια και εις διαφόρους κυραχανέδες' τά δε έρεά τεμάχια χρησιμεύουσιν ως επιβλήματα παλαιών επανωρορίων' τά δε λινά και βαμβακερά πωλούνται εις τά χερτοποιεία' και τά ελάχιστα τέλος αυτά νήματα σχηματίζουσι τούς πυρήνας των μεταξωτών στοργγύλων κομβίων' τίποτε δεν βίπτεται. Και εις τί άλλο ασχολείται τό σμήνος εκείνο των άσθενικων κορασιών, τά όποια βρυάζουσιν εντός της Έβραϊκής;

Εάν δε τις εικάση εκ τινων στίχων του κατ' Ηγουμ. ποιήματος του Πτωχοπροδρόμου, φαίνεται τό έργον των σημερινών βουχοσυνάκτων μετήρχοντο άλλοτε οι μοναχοί.

«Κύριε έλέησον καλόηρον εκ τού; βουχοσυνάκτας», έκραζον περιερχόμενοι τάς όδοϋς. Άντί να δίδωσιν όμως, καθώς τώρα οι Έβραίοι, προς άνταλλαγην ύαλική, ή άρέναν και θεικροείρια, οι άπορουχοσυνάκται ούτοι έδιδον εύχάς μόνον και εύλογίας, ή, τό πολύ, σταυρούς, κομβοσχοίνια, ή και έλακιον από της κανδήλας των Αγίων.

31.2 επί τοίς έκκτον του όλου πληθυσμού

1 Έστυρ. εν τφ Κωνσταντινουπόλει κτλ. Ι. Α. Βουζουρ.

της οικουμένης είνε Βουδδισται, 30.7 Χριστιανοί, 15.8 Μωαμεθανοί, 14.4 Βραχμανισται, 7.3 διάφοροι έθνικοί και 0.6 Ίουδαίοι.

ΙΔΙΩΜΑΤΑ ΕΞΟΧΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ο όνομαστός της Γερμανίας ποιητής Σχίλλερ έρρόφα καθ' εκάστην πολλάς ούγγιας ταμβάκου, έφοίτα εις ζυθοπωλεία και οίνοπωλεία και υπερέχικε διαλεγόμενος προς εύειδείς ζυθοπόλιδας. Τό πρόγευμά του και τό δείπνον του συνίστατο εις χοιρομέριον, σαλάταν και δύο ποτήρια οίνου. Συνείθιζε δε να τηρή επί του γραφείου του μήλα, ούχι ίνα τά τρώγη, άλλ' ίνα όσφραίνηται αυτών, καθ' ήν μάάλιστα χρόνον σηπόμενα εξέπεμπον όσμην λίαν άρωματικήν. Τάς καλλίστας περικοπάς των δραματικων αυτού άριστουργημάτων, της «Μαρίας Στουάρτ», του «Βαλλενστάιν» και του «Δόν Καρόλου» χρωσται εις την έέργειαν της ταμβακοθήκης και των σεσηπότων εκείνων μήλων. «Προχθές (γράφει που ο μέγας ποιητής Γκαίτ) έπεσκεφθην τον άγαθόν φίλον μου Σχίλλερ, αλλά δεν τον εύρον κατ' οίκον' επειδή είπεν ή σύζυγός του ότι μετ' όλίγον θα επέστρεφεν, εκάθισα πλησίον του γραφείου ίνα λάβω διαφόρους σημειώσεις. Μόλις παρήλθον όλίγα λεπτά και ήθιάνθην τσαούτην κεφαλαγγίαν ώς τε ώλιγοθύμησα 'Η κυρία Σχίλλερ μοι έδωκε ύδωρ και ζέσας ανέλαβον τάς αισθήσεις μου' κατ' αρχάς ήγνούσιν πόθεν προέκυψε τό κικόν' τέλος πάντων ανέκαλύψα τρία ή τέσσερα τριςκατάρατα μήλα, άτινα είχαν άπαίσιον άποφοράν. Και εγώ μόν ήθέλιχα να τά βίψω εκ του παραθύρου' άλλ' ή κυρία εκώλυσέ με λέγουσα, ότι άνευ τούτων ο σύζυγός της δεν ήδύνατο να γράψη». Έν τφ κοιτώνί του έπρεπε να έχη ο Σχίλλερ καθ' εκάστην νέα άνθη, μάλιστα κρίνα.

Ο Γκαίτ δεν ήδύνατο να υποφέρη άνθρωπον φοροϋντα δίσπρα' προηρίστα πάντοτε όρβιος' όσάκις έγραφεν, είχεν ενόπιόν του τά αξιολογώτερα των έργων της πλαστικής. Πολλά έτη ειργάσθη έως ού δραματουργήση την «Ιριγένειαν εν Ταύροις» γνωστόν δε υπάρχει, ότι, ούδένσ στίχον έγραψε, πριν αποβλέψη εις γυναικειον άγαλμα εκ της σεμνής αρχαιότητος ίνα πεισθθ εν τά έχνη και ο χαρακτήρ της ήρωίδος του ήρμοζον εις χαρακτήρα και τά έχνη εκείνης.

Ο Ίρκίνας ούδαμου άλλοθι ήσθάνετο γονιμωτέρην την φαντασίαν του ή εν τφ περιπάτω' έποίηι λοιπόν πάντοτε καθ' όδόν και άπήγγελεν εκάστοτε τά ποιούμενα γεγωνυία τη φωνή. Μία των ήμερών περιεφέρετο εν τφ κήπω του Κερμαϊκού ποιών τον «Μιθριδάτην» αι κραυγαί, τό λοξόν βλέμμα, αι άλλόκοτοι κινήσεις και χειρονομίαι έρείλικσαν έκκτοντάδας πε-

ριέρρων, οϊτινές, ύπολαβόντες επί τέλους αὐτὸν μαινόμενον, τὸν ἐκράτησαν ἵνα μὴ βίβηθι δάθεν εἰς τὸ ἐγγὺς ὕδωρ. Ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ περιπάτου εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ῥακίνας ἔγραψε μίαν πρὸς μίαν τὰς σκηναίς πρῶτον ἐν πίτῳ καὶ ἀρρυθμῷ λόγῳ, ἔπειτα δὲ ἐσκήρτα ὡς παιδίου καὶ ἔτριβε τὰς χεῖρας ὑπὸ χαρᾶς λέγων καθ' ἑαυτὸν «ἡ τραγωδία μου ἐτελειώθη» ἢ ταύτης ἔντασις εἰς στίχους ἐμμέτρους γενήσεται αὐριον ἐν τρισὶν ὥραις».

Ἐπειτα ὁ Ῥουσσὸς ἔγραψε τὴν πρῶτάν, ὁ Λεσάζ τὴν μεσημέριαν, ὁ Βύρων τὸ μεσονύκτιον. Ὁ Οὐμβόλδ ἐκοιμήτο μόνον 4 ὥρας, ἔγραψε δὲ πάντοτε ἐπὶ τῶν γονάτων. Ὁ Μίλτων ἐποίησε τὰς ἐξόχους ποιήσεις του ἐν ὥρᾳ βαθείας νυκτός, ἐξύπνιζε τὴν θυγατέρα του καὶ τῇ ὑπηγόρευε, τυφλὸς ὢν αὐτός. Ἡ Γεωργία Σάνδ εἰργάζετο 4—5 ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὅταν ἀπηύδα, ἐκάπνιζε κατὰ τὰς νυκτερινὰς μελέτας ἔπιπε μόνον γάλα τὰ εὐανάγνωστα χειρόγραφα της οὐδέποτε οὐδεμίαν εἶχον διόρθωσιν. Ἀναπαυόμενος ἀπὸ τῶν κόπων ὁ Ῥισκελιὲ ἔπαιζε μετὰ δωδεκάδους γαλῶν.

Ἐπειτα ὁ Πασχάλ ἔγραψε συνήθως ἐπὶ λεπτοτάτων ταινιῶν χάρτου. Ὁ Βυρὼν ἦγεν ἐπὶ τοῦ χάρτου πέντε καθέτους γραμμὰς ἐν μὲν τῇ πρώτῃ στήλῃ ἔγραψε τὴν ἰδέαν του οἷα πρῶτον παρίστατο ἐν τῇ αὐτοῦ διανοίᾳ ἐν τῇ δευτέρᾳ προσετίθει, περὶ εἰπέ, διώρθου, ἐξωνύχιζεν ἄχρις οὐ φθάσῃ εἰς τὴν πέμπτην στήλην, ὅπου ἡ φράσις ἦτο ἡδὴ ἀνεπίληπτος. Πολλάκις διώρθωσε μίαν ῤῆσιν εἰκοσάκις κατὰ δὲ τὴν ῤῆτην ὁμολογίαν του, μιᾷ ἡμέρᾳ σαββάτου ἐδάπανησε 14 ὥρας ὅπως τελειώσῃ μίαν μόνον περίδον. Γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι πρῶτος ὁ Βυρὼν εἶπε le style est l'homme. Ὁ Κυβιὲ τὸν ἀντικτὸν οὐδέποτε διώρθου τὰ ἀπαξ γεγραμμένα, ἔλεγε δὲ μετὰ τοῦ Πιλᾶτου «ὄ γέγραφα, γέγραφα». Ὁ Βολταῖρος συνειθίξε νὰ ἐκτυποῖ τὸ πρῶτον δοκίμιον καὶ ὕστερον ἐποίησε ὅσας ἔκρινεν ἀναγκαίως προσθήκας ἢ ἀφαιρέσεις. Γελοιοτέρως τοῦ Βολταῖρου ἀπεδείχθη ὁ Βαλζάκ τῶν μυθιστορημάτων τούτου τὸ πρῶτον σχέδιον περιεῖχεν ἐκάστοτε 40—50 σελίδας ἀφ' οὐ ἤθελε τυπωθῆ ἔπειτα νετο, ἐκαλλωπίζετο, ἀπηκριβότο καὶ πάλιν ἐτυποῦτο, οὕτως ὥστε πολλαὶ βίβλοι ἐτυπώθησαν ἐκκαίδεκάκις, αὐτὸς δὲ ἐδάπανησε πλείονα ἢς ἔμελλε νὰ ἀπολάβῃ ἀμοιβῆς διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πρωτοτύπου. Τὰς «τύχας τοῦ Τηλεμάχου» διώρθωσεν ὁ Φανελὼν ἐπτάκις ὁ Μίλτων ἀπὸ 40 στίχων ἐποίησεν ἀκολούθως 10 ὁ Βοκλὼ ἔλεγεν «ὁσάκις γράφω τέσσαρας λέξεις, ἀπαλείφω ὕστερον τὰς τρεῖς». Ὁ Ῥουσσὸς εἶχε μνήμην τοσοῦτον ἀσθενῆ, ὥστε οὐδέποτε κατῴρθωσε νὰ ἀπομνημονεύσῃ ἐξ στίχους. «Μελετῶ ἐν τῇ κλίνῃ (λέγει ἐν ταῖς Ὁμολογίαις του), δικαίετομαι καὶ μετὰ δυσκολίας καὶ κόπου

ἀπεριγράφου διατυπῶ τὴν πρότασιν μου. Ἐγείρομαι λοιπὸν ἐκ τῆς κλίνης ἵνα τὴν γράψω ἐπὶ τοῦ χάρτου» ἀλλὰ πρὶν ἐνδοθῆ τὴν ἐπισημότητα παντάπασις. Ὁ Corneille ἔπασχε «πληθῶραν φαντασίας», ἀλλ' ἀνεχαιτίζετο πλειστάκις διὰ τὴν ἔλλειψιν ἢ μιᾶς λέξεως ἢ τῆς ὁμοιοκαταληξίας τότε δὲ ἔτρεχε πρὸς τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν παρεκάλει νὰ εὖρη αὐτὸς τὸν κατάλληλον ὄρον. Ὁσάκις ἐπῆρχετο εἰς τὸν νοῦν του πληθὺς ποιητικῶν εἰκόνων, ἔδανε τοὺς ὀφθαλμοὺς, κατακλίετο ἐπὶ τοῦ τάπητος καὶ ὑπηγόρευε τοὺς στίχους πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σίζυγον. Ὁ Βύρων ἔλεγε «ζωὴ μου εἶναι τὸ ποιεῖν καὶ τὸ ἀπαγγέλλειν τὸ ποιούμενον, ὀνάκτός μου δὲ τὸ γράφειν τὰ ποιήματά μου».

Τὸ πρωτότυπον τῆς ἐπομένης περισοῦδάτου ἐπιστολῆς τοῦ φεβρουαρίου Α. Κοραῆ ἀπεστάλη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰθάκῃ φιλομουσίου συνδρομητοῦ ἡμῶν κ. Κ. Ν. Παυλάτου, πρὸς ὃν ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν.

Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ

Κύριε Κοκκινάκη,

Τὸν Ταρτοῦφρον συνοδευμένον μὲ τὴν ἐπιστολήν σου ἔλαβα, καὶ σ' εὐχαριστῶ. Πρὸ αὐτοῦ ἄλλα βιβλία δὲν με ἤλθαν ἀπὸ μέρους σου καὶ ἐπειδὴ παρέπεσαν καὶ ἄλλων ἀποστάματα διὰ τὰς περιστάσεις, πιθανὸν ὅτι ἔπαθαν καὶ τὰ ἰδικά σου τὴν αὐτὴν τύχην.

Ἡ μετάφρασις εἶναι καλὴ, ὅχι ὅμως χωρὶς σφάλματα. Νὰ τὰ σημειώσω, ὡς ἐπιθυμεῖς, δὲν με συγχωροῦσιν οὗτ' αἱ πολλαὶ καὶ βαρεῖαι ἀσχολίαι μου, οὗτ' ἡ σχεδὸν ἐξδομηκονταετής μου ἡλικία, στολισμένη μὲ λαμπρὰν ἀρθρικὴν νόσον.

Πηγὴ πρῶτη δυσκολεύουσα τὴν ἀκριβῆ μετάφρασιν εἶναι ἡ βάρβαρος ῤῆμα, ἥτις ἐπροσκόλληθη καὶ εἰς ἡμᾶς ὡς ψῶρα. Εἰς τὰς βερβάρους τῶν Εὐρωπαϊῶν γλώσσας, ἦτον ἴσως ἀναγκαῖον τὸ ὁμοιοτέλετον, διὰ νὰ τῶν μετριάσῃ τὴν τραχύτητα ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικήν μας, ἂν καὶ βαρβαρωθεῖσαν, πολὺ ὅμως ὑπερέτερον ἐκείνων, ἡ ῤῆμα ἐμῆκε δι' ὀργὴν τῶν Μουσῶν.—Ἄλλ' εἶναι νόστιμος εἰς τὴν ἀκοήν.—Αἱ! καὶ τί δὲν κάμνει νόστιμον ἡ ἔξις; Ἐχουσι καὶ οἱ Αἰθίοπες τὰς Ἀφροδίτας των, ὡς ἡμεῖς οἱ λευκοδερμοὶ ἔχουσι καὶ ποιητάς, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἀλλάσσοισιν οὐδὲ ἓνα πρὸς δέκα Ὁμήρους.

Ὅπως ἂν ἦναι, παρὰ κλάω καὶ σὲ καὶ τοὺς ὁμοίους σου στιχοῦργοὺς, ἐὰν δὲν ἦναι (καὶ φοβούμαι μὴ δὲν εἶναι πλέον) δυνατὸν νὰ ἐξορίσετε τὴν ῤῆμα, νὰ φυλάξετε καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ἐξουσίαν καὶ τῶν ἀνομοιοτελετῶν σίχων, καὶ νὰ μεταφράξετε κάποτε τὰς ξενικὰς κωμωδίας καὶ εἰς πεζὸν λόγον. Δὲν ἔκαμνες κακὰ νὰ μεταφράσῃς τὸν Μισάνθρωπον τοῦ Μολιέρου εἰς τὸ πεζὸν, ἢ καὶ αὐτὸν σου τοῦ

τον τὸν στιχοῦργημένον Ταρτοῦφρον νὰ μεταμορφώσῃς εἰς Λογογράφικόν. Ἄν ὅχι ἄλλο, γυμνάζεσαι εἰς τὴν μετάφρασιν, καὶ γνάπτεις ἐνταυτῷ τὴν ἄγναπτόν μας γλῶσσαν, τῆς ὁποίας τὸ ἀμύροτον ὀνόμασα δευτέρην πηγὴν τῶν κοινῶν εἰς ὄλους μας σφαλμάτων.

Ὅποια ὅμως καὶ ὁποῖα εἶναι τὰ σφάλματα ταῦτα, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐλαττώσωσι τὴν προθυμίαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γλώσσης. Πρῶτους εἰς τὴν χρονικὴν τάξιν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος μᾶς ἐφύτευσεν ἡ φύσις πρωτεῖον δυστυχεστάτον, ἂν τὸ παραβάλομεν πρὸς τὴν μέλλουσαν τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἢ καὶ μεταφραστῶν, λαμπρὰν ἐποχὴν. Ἄλλ' ὅμως εἰς τὰς χεῖράς μας εἶναι νὰ ἀποφύγωμεν τὸ ὄνειδος τῆς δυστυχίας, ἐὰν ὅ τι ἐνεργοῦμεν σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχη παρὰ νὰ ταχύνωμεν τὴν μακαρίαν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐγίγινε εὐδαιμονῶν!

5 Σεπτεμβρίου, 1816.

A. ΚΟΡΑΗΣ.

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ

Οἱ γάμοι τῶν χωρικῶν τῆς Λευκάδος ἀρχοῦνται πάντοτε ἡμέραν Σάββατον προγενεστέρως δὲ, δύο κοράσια ἐκ τῶν εὐειδεστέρων τοῦ χωρίου, ἀνδρικά ἐνδεδυμένα, καὶ φέροντα πιστόλια εἰς τὴν ζώνην, ζυμῶνουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ τὰ καλούμενα κου.λοῦρια τοῦ γάμου, ἔδοντα ἐκ περιτροπῆς,

Σήμερα 'ν' ἄσπρος οὐρανός, σήμερ' 'ν' ἄσπρη μέρα, σήμερ στεφανόνεται ἀητός τὴν περιστέρα.
Ἐὶ λάμπουν τὰ λαμπρὰ σπαθία 'ς τὴν ἀσημένιαν θήκη, ἔτσι νὰ λάμπῃ καὶ ὁ γαμβρός 'ς τοῦ πεθεροῦ τὸ σπίτι.

Ἐκ τῆς αὐτῆς ζύμης κατασκευάζουσι καὶ μέγα τὸ ἄλλο κουλούριον, καλούμενον πρωτόπλαστον, ὅπερ περιτυλίσσουσιν ἐρυθρᾷ μεταξῆ, καὶ τηροῦσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ γάμου. Τὴν πρῶτάν τοῦ Σαββάτου σφάζουσι τράγον καὶ ῤίπτουσι πυροβόλον, διακηρύσσοντες οὕτω τὴν ἐναρξιν τοῦ γάμου οἱ ἀκούοντες τὸν κρότον λέγουσιν,—αἰματώθῃ ὁ γάμος.—Τὸ ἔσπερας τοῦ Σαββάτου ἐτοιμάζουσι σημάϊαν τινὰ, ἣν περ καλοῦσι μπαῖ-ράκι, καὶ συγχρόνως προσκαλοῦσι νέον ἄγαμον ἵνα ζυρίσῃ τὸν γαμβρόν. Οὗτος δὲ ζυρίζων ἔδει τὰ ἀκόλουθα δίστιχα

Μπαμπέρης εἶν' ὁ πλάτανος, γαμπρός τὸ κυπαρίσσι, καὶ νύφη τὸ κρῦο νερὸ ἀπὸ καθάρια βρύσι.
Φωστήρας εἶσ' ἀνάλλατος, λεδόντης ἀλλαμμένος, καὶ ὄντας βραστολιστής 'σὴν ἄγγελος γραμμένος.
Ἀσήμερ 'ν' τὰ γελίκα σου, καὶ κρίνος εἶσ' ἀτός σου, γχιούλη καὶ μεραντσόνερο τρέχει ἀπ' τὸ πρόσωπό σου.
Γαρούφαλο Βενέτικο, καὶ ὄνη καὶ ἂν 'πὴς μυρίζεις, καὶ ἀπ' ὁποια γειτονία διαθεῖς ἀντρέγενο χωρίζεις.

Τὴν Κυριακὴν μετὰ τοῦ ἀναδόχου καὶ τοῦ γαμβροῦ πορεύονται οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι εἰς

τὸν οἶκον τῆς νύμφης, ὅπου τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. Πρὶν δὲ ὁ ἱερεὺς ἀρχίσῃ τὴν τελετὴν, ὁ γαμβρός πατεῖ λαθραίως τὸν δεξιὸν πόδα τῆς νύμφης, καὶ διὰ χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ νομίσματος σταυρόνει αὐτὴν εἰς τὸ μέτωπον καὶ εἰς τὸ στήθος ἀκολούθως θέτει εἰς τὸ στόμα της, καὶ ἐδάθεν λαβούσα αὐτὴ, τὸ φυλάττει.

Μετὰ τὴν τελετὴν ἡ νύμφη συνοδεύεται ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανοις καὶ πυροβολισμοῖς καὶ ἀλαλαγμοῖς εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ. Ἄμα δὲ ἐξέληθ' οὗτοῦ οἴκου της ἀρχεται μία τῶν καλλιφωνοτέρων γυναικῶν τῆς συνοδείας νὰ ἄδῃ καθ' ὄδον, ἐκ μέρους τῆς νύμφης, τὰ ἐξῆς δίστιχα

Μισέω, φίλοι, κλάψτε με, καὶ ἀδέρφια μου μεγάλα καὶ σὺ μανουλά μου γλυκεῖα, ποῦ μωδιές τὸ γάλα.
Εὐκήσθη με μανουλά μου τώρα 'ς τὸ μισσημόμου, 'φκηθῆτε μ' ἀδερφάκια μου 'ς τὸν ἀναχωρισμό μου.

Μετὰ τὸ ἄσμα τοῦτο ἄλλη συνακόλουθος ἀποκρίνεται ἐκ μέρους τῆς μητρὸς ἄδουσα, Σὺρε, παιδί μου, 'ς τὸ καλὸ, καὶ 'ς τὴν καλὴ τὴν ὥρα καὶ νὰ γιομίσ' ἡ στράτα σου τραντίφυλλα καὶ ῤόδα.
Γειτόνισσας, γε-τόνισσας, ποῦ 'ναι ἡ γειτονιά σας; ποῦ 'ν' ἡ φουμιά τῆς γειτονίας, καὶ ἡ θαλαμίσσά σας; Ἀδοῦ ποῦ 'πὴς, παιδάκι μου, εἶναι ξερὰ τὰ ξύλα, καὶ ἀπὸ ταῖς ὁμορφιάδαις σου ἀνθοῦν καὶ ὄργανον φύλλα.
'Σ τὴ γειτονία 'ποῦ θὰ νὰ πῆς κανέλα μὴ μασήσῃς καὶ μισσηκόρυδο μὴ φῆς, καὶ μᾶς ἀλησημόνησι.
Πόρτες καὶ παραθύρια μου ὅλα ξεκλειδωθήτε, τὴ νύφη ποῦ σὰς σέλλομε καλὰ νὰν τὴ δεχθῆτε.

Μετὰ τοῦτο αἱ λοιπαὶ συνακόλουθοι γυναῖκες ἄδουσιν ἐκ περιτροπῆς τὰ ἀκόλουθα δίστιχα
Καλῶς τὰ χιλιοπρόβαλε ἡ βέργα ἡ ἀσημένια, διαβρίνει καὶ μᾶς χαριετῆ ἡ μαργαριταρένια.
Σαρώσετε τὰ διαβῆτα, σαρώσετε τὴν βούγαις, γὰ νὰ διαβῆ ἡ νύφη μας μὲ τῶν χρυσαῖς φτερούγαις.
Ἀδοῦ ποῦ 'πὴς, νεοφύλα μου, ἤλιος νὰ μὴ σὲ κίψῃ, καὶ μιὰ ὁμπρέλα 'λόγρησῃ νὰ 'δῆγ' νὰ σὲ σκεπάσῃ.

Ὅταν δὲ πλησιάσωσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ, ψάλλουσι τὰδε
Ἄνοιξτε τὴν κάμαρκα τῆς ἀπίνου, καὶ τὴν κάτω, καὶ ὁ γαμβρός τοῦ ῤῆγα ἔρχεται μὲ τὴν ἀρχόντισσά του.
Νὰ 'ν' ὁ γαμπρός καλότυχος, καὶ ἡ νύφη καλομοῖρα, νὰ κάμουν 'σερνικά παιδιὰ 'σὴν τοῦ Μαγιοῦ τὰ μέλα.
Ἐλλογημέν' ἀντρέγενο, ὁ Θεὸς νὰ σὰς βοηθήσῃ, καὶ ἡ Παναγία ἡ δέσποινα νὰ σὰς πολυχρονίσῃ.

Ἐπὶ τῆς στέγης τῆς οἰκίας τοῦ γαμβροῦ ἴσταται παῖς, φέρων κἀνίστρον πλήρες βαμβακοσπόρου καὶ ὄρυζιου, ἐξ ὧν ῤίπτει εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς προσερχομένης νύμφης. Παρὰ τῆς θύρας δὲ ἐκτίθενται διάφορα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ἐν οἷς διαπρέπει μάλιστα τὸ γερέ (ἰνίον) εἰς δὲ τῶν οἰκείων προσφέρει τὴ νύμφη πέλεκυν δι' οὗ κτυπᾷ τρεῖς τὴν θύραν σταυροειδῶς, πατούσα συγχρόνως τὸ παρκαίμενον ἰνίον ἐντεῦθεν καὶ ἡ κοινὴ παροιμία—«ἠῤῥηκεν ἡ νύφη μας τὸ γερέ 'ς τὴν πόρτα σου.»—Ἀκολούθως προσφέρεται αὐτῇ ῤόδιον, δι' οὗ κτυπᾷ πάλιν σταυροειδῶς τὴν θύραν, καὶ ἔπειτα τὸ ῤίπτει ἐντός

της οίκιας' μετά τοῦτο τῆ ἐγγειρίζεται ἀγγεῖον πλήρες ὕδατος, ἐξοῦ πίνει ἐκ τριῶν διαφόρων αὐτοῦ μαρῶν, καὶ ἐπειτα χύνει τὸ λοιπὸν εἰς τὰ ὀπίσω.

Εἰσελθούσης τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν, πάντες οἱ παρευρεθέντες δρῶντες εὐαγγελοῦσι μετὰ τῶν νεονύμφων τοὺς καλουμένους τρεῖς γύρους (στροφάς), ἄδοντες ζωηρῶς τὸ ἐξῆς πεντάστιχον:

"Ἐγω γαῖο, κύνω γαῖα,
Κύν' ἢ νύμφη μαῖ παιδικά,
Κάνει κάστρο φαμελιά,
Πάντε γαῖοῦς, καὶ μὴ μηλιά,
Κὴ ἄλλη μία βουδακινιά.

Ἀκολούθως παραδίδονται εἰς φαγοπότια καὶ διασκεδάσεις μέχρι ὅλης τῆς Δευτέρας· τὴν δὲ πρωΐαν τῆς Τρίτης ἐξαρτήσαντες τὸ νυκτερινὸν 'πουκάμισον (χιτῶνα) τῆς νύμφης εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ προειρημένου μπαϊρακίου, πορεύονται μετ' αὐτοῦ πάντες εἰς πηγὴν, ἢ φρέαρ' ἐκεῖ δὲ πλύναντες τὸ 'πουκάμισον, καὶ φαγόντες τὸ πρωτόπλαστον κολοῦριον, δίδουσι τέλος εἰς τοὺς γάμους.¹

I. N. ΣΤΑΜΑΤΙΔΟΥ

ΟΙ ΚΥΝΕΣ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ

Ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ δρυμύμου ὄρους μοναστηρίου ἄμα καὶ ξενοδοχείου—κατὰ τὴν ἀληθῆ τῆς λέξεως σημασίαν—τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ἐξέρχεται εἰς τὸ ὄρος τὴν χειμῶνα καθ' ἑκάστην, οἰοσθήποτε καιρὸς καὶ ἂν ἦνε, εἰς μοναχὸς πρὸς τὰ μέρη τοῦ Μαρτινὸ καὶ ἕτερος πρὸς τὰ μέρη τῆς Ἀόστης. Ἐνίοτε τοὺς μοναχοὺς τούτους ἀκολουθεῖ καὶ εἰδικὸς ὑπηρέτης, πάντοτε ὁμῶς προηγείται αὐτῶν κύων ἐκ τῶν τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, ζῶν ἰσχυρὸν, ἔχον μακρὰν καὶ δυνατὴν τρίχα τὸν χειμῶνα, τὴν ὁποίαν ἀποβάλλει τὸ ἔαρ.

Εἶνε ἡμερώτατοι καὶ εὐπειθέστατοι οἱ κύνες οὗτοι. Τὸ μόνον ὅπερ χαρακτηρίζει τὸ γένος τῶν εἶνε κεράτιον τι εἰς τοὺς ὀπισθίους πόδας διχοτομημένον καὶ σχεδὸν κρεμώμενον. Ὅκτῶ τοιούτοι κύνες εὐρίσκονται συνήθως εἰς τὸ μοναστήριον, οἵτινες πηγαίνονται σκίοντες περὶ τοὺς περιηγητὰς τὴν οὐρὰν, ἀκολουθοῦντες τοὺς μοναχοὺς, εἰσερχόμενοι εἰς τὰ μαγειρεία, διατυπῶντες τὴν χιόνα, ἐκτεινόμενοι εἰς τὸν ἥλιον, χασμώμενοι μεθ' ὑποκώφου μουρμουρισμοῦ καὶ πορευόμενοι ἐνίοτε πρὸς περιπάτων εἰς τὰς πλησιοχώρους κορυφάς. Ἀμέτρους ὑπηρεσίας προσφέρουσιν οἱ κύνες τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου. Ἄν ἔλειπε τὸ θαυμαστὸν ὀρμέμφυτον τῶν καλῶν τούτων ζῶων ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ ἀνεύρη τις τὴν δρόμον του ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, διότι πολλάκις ὁ ἄνεμος μετακινεῖ τὰς μεγάλας τῆς χιόνος στιβάδας ὡς τὴν ἄμμον τῆς ἐρήμου, καθιστᾷ κοιλὰδα τὴν χησινὸν λήρον.

I. N. ΣΤΑΜΑΤΙΔΟΥ

Ἄλλ' οἰασθήποτε καὶ ὀσασθήποτε μεταβολὰς καὶ ἂν ἐπιφέρῃ ἡ τρικυμία, ὁ κύων οὐδέποτε χάνεται. Ἰπὸ τοὺς σωροὺς τῆς χιόνος διακρίνει τὴν ὁδὸν, ὅσαι χιονοστιβάδες, ὅσαι νιφάδες καὶ ἂν καταπίπτωσι βαδίσει ἀσφαλέστατα καὶ ἐκλέγει ἐκεῖνα τὰ μονοπάτια ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξέλεγεν ὁ ἡμίονος ἂν ἔλειπεν ἡ χιών. Ὁδηγεῖ τὸν μοναχὸν, τοῦ ὁποίου προπορεύεται τρεῖς βήματα, σταματᾷ ἄμα καὶ ὁ μοναχὸς σταματᾷ, τείνει τὸ οὐς εἰς πάντα θόρυβον, γαυγίζει εἰς πᾶσαν πρόσκλησιν, ἐφ' ὅσον δύναται ν' ἀκούσῃ.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἢ τὴν χαραυγὴν ἐξέρχονται τοῦ μοναστηρίου οἱ ἄγαθοὶ καὶ γενναῖοι κύνες, ἔχοντες πάντοτε μικρὸν βωκάλιον κρεμασμένον ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἢ κρατοῦντες εἰς τὸ στόμα κανίστριον μὲ ἄρτον καὶ οἶνον. Διατρέχουσι τὰ διάφορα μέρη τοῦ μεγάλου ἐκείνου ὄρους ἀναζητούντες τοὺς δυστυχεῖς ταξειδιώτας, οἵτινες τυχὸν ἀπεπλανήθησαν εἰς τὰς χιόνας. Ὅλοι αἱ αἰσθήσεις τῶν εἶνε ἐντεταμέναι. Παντοῦ εἰσδύει τὸ βλέμμα τῶν. Μακρόθεν διακρίνουσι πάντα χρωματισμὸν καὶ πᾶσαν κίνησιν καὶ ἀμέσως τρέχουσι.

Ἄμα γογγυσμὸς ἀκουσθῆ γαυγίζουσι καὶ τρέχουσι νὰ δώσωσι βοήθειαν. Ἡ ὀσφρησὶς εἶνε οἷα ἢ τοῦ κελλιτέρου θηρευτικοῦ κυνός. Ὅταν πλησιάζωσιν εἰς τὸν δυστυχεῖ, ὃν κατεπλάκωσεν ἡ χιών, λείχουσι τὴν ὄχραν τὴν ὄψιν καὶ τὰς χεῖράς του τὰς νεκρωμένους· ὁ κύων ζεσταίνει τὸν ἄνθρωπον πλαγιάζων πλησίον του. Ἄφ' οὗ δὲ ἐπανελήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς αἰσθήσεις του προσφέρει ὁ κύων τὴ κανίστριον μὲ τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸν βοηθεῖ μὲ πάντα τρόπον νὰ ἐγερθῆ. Ἄν δὲν δύνηται τίποτε νὰ πράξῃ γαυγίζει τότε γοερῶς ζητῶν τὴν βοήθειαν τῶν μοναχῶν. Ἄν καὶ τὰ γαυγίσματά του δὲν ἀκουσθῶσι τρέχει τότε ὅσον δύναται ταχέως καὶ ἐπανερχεται μετ' οὐ πολὺ ὅπου ἀρῆκε τὸν δυστυχεῖ ἐκεῖνον, συνοδευόμενος ὑπὸ τίνος μοναχοῦ.

Μοναχοὶ καὶ κύνες, μίαν μόνην ἔχετε σκέψιν καὶ ἓνα μόνον σκοπὸν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου, νὰ βοηθήσῃτε καὶ νὰ σώσῃτε!

Καὶ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ κύνες βοηθοῦσι καὶ σώζουσι μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς τῶν. . .

MAXIME DU CAMP.

Τοῦ Περικλέους τὴν γυναῖκα χωρὶς νὰ τὴν γνωρίζῃ ὕβρισε καθ' ὁδὸν βδελυρὰς τις ἄνθρωπος. Μαθὼν δὲ μετὰ ταῦτα ποῖα ἦτον ἡ γυνὴ ἐκεῖνη, ἐδραμεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Περικλέους, διὰ νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν. Ἄλλ' ὁ Περικλῆς, μὴ θέλων οὐδὲ λόγος περὶ τῆς γυναίκος αὐτοῦ νὰ γίνεσθαι, οὐδὲ νὰ φαντασθῆ τις, ὅτι τὴν ὕβρισην, εἶπε πρὸς τὸν ὕβριστήν· «Δὲν ὕβρισης τὴν γυναῖκά μου, διότι αὐτὴ ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἀσθενοῦσα οἰκονομεῖ.»

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Ἄλεκτροῦνον ἄγων πόθεν ἀρχὴν ἔλαβεν.

[Ἐκ τῶν τοῦ Αἰλιανοῦ]

Μετὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν νίκην, Ἀθηναῖοι νόμον ἔθεντο ἀλεκτροῦνας ἀγωνίζεσθαι δημοσίᾳ ἐν τῷ θεάτρῳ μιᾶς ἡμέρας τοῦ ἔτους. Πόθεν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν ὁ νόμος, ἐρῶ. Ὅτε Θεμιστοκλῆς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐξῆγε τὴν πολιτικὴν δύναμιν, ἀλεκτροῦνας ἐθεάσατο μαχομένους, οὐδὲ ἀργῶς αὐτοὺς εἶδεν' ἐπέστησε δὲ τὴν στρατιάν καὶ ἔφη πρὸς αὐτοὺς, Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὐτε ὑπὲρ πατρίδος, οὐτε ὑπὲρ πατρῶων θεῶν, οὐδὲ μὴν ὑπὲρ προγονικῶν ἠρίων κακοπαθοῦσιν, οὐδὲ ὑπὲρ δόξης, οὐδὲ ὑπὲρ ἐλευθερίας, οὐδὲ ὑπὲρ παιδῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μὴ ἠττηθῆναι ἑκάτερος, μὴδὲ εἶξαι θατέρῳ τὸν ἕτερον. Ἄπερ οὖν εἰπὼν ἐπέρρωσε τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ τοῖνον γενόμενον αὐτοῖς σύνθημα τότε εἰς ὕβρετὴν ἐβουλήθη διαφυλάττειν καὶ εἰς τὰ ὅμοια ἔργα ὑπάμνησιν.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ἡ πέρδικα καὶ ἡ κικὴ μάνα.

[Κρήτης.]

Κί' ἀπήτης' καὶ τὸ γέννησε κ' ἐβουλοκόπηέν το
Εἰς τὴν ποδιάν τοῦ τό 'θαλε πᾶ νὰ τὸ καταλύσῃ'
'Σ τὴν στράτα τῆς συναπαντῆς πέρδικα πλουμισμένη'
'Ποῦ πᾶς σκόλα; ποῦ πᾶς Ὀσρή; ποῦ πᾶς μαγαζιζομένη;
'Ἐγὼ 'χω δώδεκα παιδιὰ καὶ λίω νὰ 'χα κι' ἄλλα,
Κ' ἐτὸ 'χεις ἓνα μοναχὸ καὶ πᾶ νὰ τὸ σκοτώσῃ;
Παίρνει τὴν παραπῶνεσι 'ς τὸ σπῆιν τοῦ γαῖρνει'
Καὶ πιάνει καὶ βαρτίζει το καὶ βγάνει το Δευτέρη,
Κ' ἐτάξεν το 'ξάχαρη, κολλούρια μὲ τὸ μέλι.
'Φίγες καὶ πῆ πούλακι μου νὰ γοργομεγαλώσῃς
Κί' ἀνὲν καὶ γένης κυνηγός καὶ βγαίνῃς 'ς τὸ κυνήγι
Ὅσταν τὰ ἔχνη' σκότωνα, καταλύεσθαι βρισκῃς,
Τὴν πέρδικα τὴν πλουμιστὴ μὴν τὴνε καταλύσῃς,
Μὴ κεινηνὰ ν' μάνα σου κ' ἐγὼν' ἢ μητρυγιά σου.»

ΑΙΘΕΙΛΙΑ

* Τὸ ρητὸν «Πράττε ὅπως ὁ ὁσος ὁ κόσμος» φαίνεται μοι ἀμφιβόλου ὀρθότητος, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σημαίνει «Ἀροῦτε».

* Ἡ ζηλοτυπία εἶνε χολὴ πικραίνουσα πᾶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν γλυκὺ αἶσθημα.

* Ἡ πολυτέλεια ἀποβαίνει πολλάκις ἐχθρὰ τῆς φιλοκαλίας.

* Τὰ ἀτελεύτητα περὰ πᾶσα προξενοῦσι πλείονα περιφρόνησιν πρὸς τὴν ἀσθένειαν τοῦ παρπονουμένου ἢ οἰκτον πρὸς τὴν δυστυχίαν του.

* Διανοοῦ πολλά, ὁμιλεῖς ὀλίγα, γράφεις ὀλιγώτερα.

Αἱ Ἰνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς κκτα-

1. Ἀπότου.
2. Ἐπανερχεται.
3. Κεῖνη.

ναλίσκουσι τὸ ἐν τρίτον τοῦ ὀλικοῦ προϊόντος τοῦ καφέ, ὅπερ ὑπολογίζεται εἰς 7, 000, 000 καντάρια ἔτησίως.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ καλλίτερον καὶ τὸ χειρότερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου.

Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Αἰσώπου ἀναφέρεται τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον:

Ἡμέραν τινὰ ὁ φιλόσοφος Ξάνθος, θέλων νὰ δώσῃ δειπνον εἰς τινὰς φίλους του, παρήγγειλε τὸν δούλον του Αἰσῶπον ν' ἀγοράσῃ ὅτι καλλίτερον εὔρη ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Ὁ Αἰσῶπος ἠγόρασε μόνον γλώσσας, τὰς ὁποίας ἐμαγειρεύσει ποικιλοτρόπως καὶ εἰς τὸ δειπνον ἄλλο δὲν παρέθεσεν εἰμὴ γλώσσας.

—Δὲν σὲ παρήγγειλα, τῷ εἶπεν ὁ Ξάνθος πλήρης ὄργης, ν' ἀγοράσῃς ὅτι καλλίτερον εὔρης;

Καὶ ὑπάρχει καλλίτερον τι τῆς γλώσσης, ἀπήντησεν ὁ Αἰσῶπος. Ἡ γλώσσα εἶνε ὁ δεσμὸς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τὸ ἄστυλον τῶν ἐπιστημῶν, τὸ ὄργανον τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ λόγου· διὰ τῆς γλώσσης ἐξευγενίζονται οἱ ἄνθρωποι, διδάσκονται, πείθονται, ἐκπληροῦσι τὸ πρῶτον τῶν καθήκοντων καὶ ἱερώτερων, τὸ λατρεύειν τοὺς θεοὺς.

—Ἀῦριον, τῷ λέγει ὁ κύριός του, ἀγόρασε ὅτι χειρότερον ὑπάρχει ἐν τῇ ἀγορᾷ.—Τῆ ἐπαύριον ὁ Αἰσῶπος δὲν παραθέτει εἰς τὴν τράπεζαν εἰμὴ γλώσσας, λέγων ὅτι: «Ἡ γλώσσα εἶνε τὸ χειρότερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Ἡ γλώσσα εἶνε μήτηρ πάσης ἐριδος καὶ παντὸς πολέμου, τροφή τῶν δικῶν, πηγὴ πάσης δικαιοσύνης. Ἡ γλώσσα εἶνε τὸ ὄργανον τῆς πλάνης, τοῦ ψεύδους, τῆς συκοφαντίας καὶ τῆς βλασφημίας».

Οἱ καλλίτεροι φίλοι.

«Ἐγω φίλους διαφόρων αἰώνων καὶ τόπων, οἵτινες διέπρεψαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς, τοῖς πολιτικοῖς, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τοῖς λόγοις, λέγει ὁ Περδάρης, ἐννοῶν τὰ βιβλία. Οὐδεμίαν ἀνάγκη πολλῶν πρὸς αὐτὰ περιποιήσεων, οὐτε θωπειῶν. Διότι πάντοτε προσφέρονται προθύμως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου. Προσκαλῶ, ἢ ἀποπέμπω αὐτοὺς ὅπου καὶ ὅταν θέλω. Οἱ μὲν αὐτῶν μοι διηγούνται τὰ συμβεβηκότα παρελθόντων χρόνων, οἱ δὲ μοι ἀποκαλύπτουσι τῆς φύσεως τὰ μυστήρια. Τινὲς μὲ διδάσκουσι τὸ καλῶς ζῆν καὶ τὸ ἡσύχως ἀποθνήσκειν· ἄλλοι δὲ διασκεδάζουσι τὰς μερίμας μου διὰ τῶν χαριεντισμῶν καὶ εὐφραίνουσι τὸ πνευμά μου διὰ τῆς ποικιλίας. Ὑπάρχουσιν ὁμῶς καὶ ἄλλοι σαληρόντες τὴν ψυχὴν μου κατὰ τῶν συμφορῶν καὶ τῶν θλίψεων, ἢ περιορίζοντες τὰς ἐπιθυμίας μου. Τὸ δὲ πάντων κάλλιστον, πρὸς ἀνταμοιβὴν τοσούτων εὐεργεσιῶν οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτοῦσι παρ' ἐμοῦ, εἰμὴ ἐν δωμάτιον κελῶς κλειόμενον ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς οἰκίας μου ὅπως μένωσιν αὐτόθι ἀσφα-

λεις. Τέλος περιφέρω ένιοτε αυτούς και εις τὰ χωρία, ὧν ἡ ἡσυχία ἀρέσκει αὐτοῖς πολὺ μάλλον, ἢ ὁ θόρυθος τῶν πόλεων.»

Σοφὸς βράξιον ὠρολόγιον.

Ὁ μέγας Ἀγγλος σοφὸς Νηούτων (Newton) ἦν πρωτὰν τινὰ σφόδρα βεβουθισμένος εἰς μελέτην, ὅτε εἰσῆλθεν ἡ οἰκονόμος του, φέρουσα διὰ τὸ πρόγευμα αὐτοῦ ἕν ὠν, ὃπερ ἤθελε νὰ βράσῃ ἐντός μικροῦ τινος ἀγγείου. Ὁ Νηούτων, θέλων νὰ ἦνε μόνος, διέταξε τὴν οἰκονόμον ν' ἀπέλθῃ, εἰπὼν ὅτι αὐτὸς θὰ βράσῃ τὸ ὠν. Ἡ οἰκονόμος κατέθηκε τὴν χύτραν ἐπὶ τῆς ἐστίας, τὸ ὠν ἐπὶ τῆς τραπέζης, πλησίον τοῦ ὠρολογίου τοῦ κυρίου αὐτῆς, καὶ τὸν κατέστησε προσεκτικὸν νὰ μὴ ἀφίσῃ τὸ ὠν εἰς τὴν χύτραν πλέον τῶν τριῶν λεπτῶν τῆς ὥρας. Μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ὅπως λάβῃ τὴν χύτραν. Ἀλλ' ὁπόσον ἐξεπλάγη ἰδοῦσα τὸν κύριον αὐτῆς ἰστάμενον πρὸ τῆς ἐστίας, κρατοῦντα τὸ ὠν ἐν τῇ χειρὶ, ἐν ᾧ τὸ ὠρολόγιον ἔβραζεν ἐν τῇ χύτρᾳ!

Ἡ τηγανίτις τοῦ Ταγιακιέρα.

Ὁ ἱατρὸς τοῦ Κυβερνήτου Διονύσιος Ταγιακιέρας εἶχε προσκαλέσει ποτὲ ἐν Ναυπλίῳ φίλους τινὰς, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ τὸν εὐφρέστατον ποιητὴν καὶ ἱατρὸν Ἰωάννην Βηλαρᾶν, ἵνα φιλεύσῃ αὐτοὺς τηγανίτας. Ταύτας δὲ ἰδὼν ὁ ποιητὴς τῆς Γιατρικῆς παρηγοριᾶς ἀνεφώνησε περιχαρῆς:

Ὦ! τηγανίταις καλοφικαυμέναις,
Ὦ! τηγανίταις μὲ τὸ σωρὸ,
Ζαχαρωμέναις καὶ μελωμέναις,
Καὶ μὲ σουσάμι τ' ἀσπρουδερό.

Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ λοφώδης σωρὸς αὐτῶν δὲν ἦτο εὐάλωτος, καὶ ὅτι οἱ δαιτυμόνες ἀπέκαμον ἐπιτιθέμενοι· ἀλλ' ὁ Βηλαρᾶς παρορμηθὲς αὐτοὺς ἐνθουσιῶν εἰς νέαν ἔροdon. Ἐπειδὴ ὅμοιος ἐφροβουῖτο δυσπεψίαν καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν ἱατρικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν, ὁ ὄπαδὸς τοῦ Ἱπποκράτους σπεύσας προσέθετο νέον ἀφορισμὸν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, τὸν ἐξῆς:

Ὁ Ἱπποκράτης δὲν ἔχει τώρα
Σταῖς τηγανίταις καθόλου χώρα·
Γιὰ τηγανίταις αὐτὸς δὲν λέγει,
Κι' ἀνίσως εἶπε, ποῖος τοῦ τὸ στέργει;
Ἄν εἶπε βλάβουν, μὲ συμπαθαίει,
Γιατὶ ἀπὸ τούταις δὲν εἶχε φάει.
Γιὰ φάτε, φίλοι, καὶ μὴν τραβίστε,
Πῶς θὰ χωνέψουν μὴ συλλογιέστε.
Ἄλέθει ὁ μῦθος; ρίξτε ν' ἀλέση,
Κριθάρι, σιτάρι, ὅ,τι μπάρεσει.

Εἰς ἈΝΑΓΩΓΗΝ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Αἰνὰ ἀποτελέσματα τῆς μεταξὺ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν ἐπιγαμίας.

Ὅσῳ ἐπωφελῆς ἀπεδείχθη ἡ διάδοσις τοῦ γένους τῶν οἰκοσῆτων ζώων ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ

οἰκογενεῖα, τοσοῦτω φθοροποιὸς καὶ καταστρεπτικὸς εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνεφάνη καὶ ὀσημέρι ἀναφάνεται ὁ γαμικὸς σύνδεσμος μεταξὺ ἀτόμων εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογενεῖαν ἀνηκόντων. Εἶνε τῷ ὄντι λίαν ἀξιοπαρατήρητον ὅτι αὐτὴ ἡ φύσις ἐκδικεῖται καὶ τιμωρεῖ πᾶν κατ' αὐτῆς διαπραττόμενον ἀμάρτημα γάμου μεταξὺ συγγενῶν. Ἐνταῦθα ἀναφέρομεν στατιστικὰ τινὰ παραδείγματα, ὀλίγον μὲν γνωστὰ ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα. Ὁ γάλλος ἱατρὸς Devoy ἐρευνήσας 421 τοιοῦτους γάμους εὗρεν, ὅτι οἱ 22 ἦσαν πάντῃ ἄγονοι· εἰς 17 ἑτέρους παρετήρησε μέγαν ἀριθμὸν δακτύλων· εἰς 2 ἔλειπεν ὁ δακτυλιώτης, καὶ εἰς 5 ἄλλους ἐπεκράτει βαιβότης περὶ τὰς κνήμας (στραβοπόδαροι)· εἰς πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ἡ ὑγεία τῶν τέκνων ἦτο κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἦττον ἀκροσφαλεστάτη. Συνήθεις πρὸς τοῦτοις συνέπειαι τῶν συγγενικῶν γάμων εἶνε ἡ κωφότης καὶ ἐνεότης, τὸ ὑδροκέφαλον, ἡ βραδυότης τῆς ὀδοντοφυΐας καὶ ἡ ἐπιβραδυτέρα ἀνάπτυξις τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος. Ὅσῳ πλησιέστεροι τῆς συγγενείας ὁ βαθμὸς, τοσοῦτω λυπηρότεροι εἶνε καὶ αἱ συνέπειαι. Ὁ ἀμερικανὸς ἱατρὸς Lewis περιέγραψε τὰς συνέπειας 28 γάμων μεταξὺ τῶν ἐξ αἵματος ἐξαδέλφων, καὶ 6 γάμων ἄλλων συγγενῶν εἰς τέταρτον βαθμὸν. Ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τούτων 7 ἦσαν ἄγονοι· ὅσαι δὲ ἐπιγαμίαι ἐγίναν μεταξὺ συγγενῶν τρίτου βαθμοῦ ἐγέννησαν κατὰ μέσον ὄρον 6, αἱ δὲ λοιπαὶ 7 τέκνα. Ἐκ τῶν 192 τέκνων τὰ μὲν 58 ἀπεβίωσαν ἅμα γεννηθέντα, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἐπιζησάντων 47 ἦσαν ἐκτρώματα ὑπὸ διαφόρων χαλεπῶν νόσων βασανιζόμενα, 23 χοιραδικὰ, 4 σεληνιζόμενα, 9 ἀμβλύνοα, 2 ἄλλακα, 4 εὐήθη, 2 τυφλά, 2 ἀσχημάτα, 5 λευκαίθροποι, 6 μύωπες, 32 φιλάσθηνα καὶ μόνον ὀλίγιστα ὑγιαίνοντα. Δὲν δύναται τις νὰ περιγράψῃ πόσον μεταδίδουσι καὶ ἐπαυξάνουσι τὰς οἰκογενειακὰς ἀσθενείας οἱ μεταξὺ τῶν συγγενῶν γάμοι. Καὶ ὁσάκις οἱ νυμφεύμενοι τύχῳσι νὰ ἦνε ὑγιέστατοι, δὲν βραδύνουσι νὰ δειχθῶσιν αἱ φρικαλεαὶ συνέπειαι τῶν παρὰ φύσιν τούτων γάμων, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγιστοι διαμένουσι μέχρι τέλους εὐτυχεῖς, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἄνδρες ἰδίως καταλαμβάνονται ὑπὸ ἀηδίας. Μετὰ δεύτερον, τρίτον κ. τ.λ. γάμων ἐν τῇ αὐτῇ οἰκογενεῖα οἱ ἀπόγονοι ἀποβαίνουσιν ἀείποτε ἀθλιέστεροι καὶ προσλαμβάνουσιν ἰδίῳ τινὰ χαρακτηριστὴν προσώπου. Ἄλλως τε δὲ παρεκτὸς τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν τοιοῦτοι γαμικαὶ σύνδεσμοι εἶνε τὴν σήμερον σπανιώτεροι· ὅπου ὅμως δὲν ὑπάρχει πρόφασις πολιτικῶν συμφερόντων, τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα δύναται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς σοβαρὰ παραίνεσις καὶ ἀψευδῆς. Φρονίμως δὲ καὶ ἡ Ἐκκλησία ποιῶσα, ἀπαγορεύει τοὺς μεταξὺ συγγενῶν γάμους.